

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

Grafikai iparokat
fejlesztő folyóirat
Szerkeszti és ki-
adja Biró Miklós
1923 november hó
IV. évfolyam 9. sz.

Ungarische Graphik
Fachzeitschrift zur
Förderung der gra-
phischen Gewerbs-
zweige
Uherská Grafika
Casopis pro rozvítk
grafických industrií

Graphique Hongroise
Revue technique
pour favoriser le
développement des
arts graphiques.
Grafica Ungherese
Rivista per lo sviluppo
delle arti grafiche.

Hungarian Graphic
A Review supporting
the development of
graphical arts
Grafika Maghiara
Revista pentru
desvoltarea ramurilor
industriei grafice

Fiókiadóhivatal:
Romániában Coloman
Krizsó Cluj, St. Pata 34
Bezugsstelle für
Deutsch-Österreich: bei
und Deutschland: bei
Karl Guzmits Wien VI,
Rechte Wienzeile 97

Hungara Grafiko
Revuo por la disvas-
tigo de la grafikaj
teknikoj
Bezugsstelle für die
Vereinigten Staaten:
J. Dankovits, New
York, 425 E. 77th Str

Ungersk Grafik
Tidskrift för grafisk
industriell utveckling
Bezugsstelle für Däne-
mark, Schweden und
Niederlande: Dansk
Bogtryk, København,
St. Pederstræde 19

Egyéb külföldről
megrendelhető a
kiadóhivatalban
Bezugsstelle für das
übrige Ausland:
Administration der
Magyar Grafika Buda-
pest VI, Aradi ucca 8

Tervezte és linoleum-
ba metszette Wanko
Vilmos.
A figura a Schriftguss
AG, Dresden N. 23
betűöntőde Hähne-
mann vignettájának
nagyítása.

Entworfen und in Lino
geschnitten von
Wilhelm Wanko.
Die Figur ist die Ver-
größerung einer
Hähne-mann-Vignette
der Schriftguss AG,
Dresden, N. 23.

LABOR

IMPROBU
OMNIA VINCIT

MAGYAR
GRAFIKI

Betű és lénia

Első Magyar Betűöntőde rt. Budapest VI. Dessoewffy uca 32. Divatos szöveg- és címbetűk minden nyelvhez. Sima és mintázott rézléniai. Elvállalja egész nyomdai berendezések szállítását. Telefon: 23-70.

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési rt. ezelt Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V. Csáky uca 49. (Bejárát Wahrmann uca 16.) Telefon: 21-91.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII. Rákóczi tér 2. Telefon József 48-12.

Betűfém

„Ofé” Olvasztó és Fémértékesítő VI. Vasvári Pál uca 8. Telefónhívó 94-68. Linotype-, stereotypoló, angol ön, antimón a legjobb minőségben állandoan raktáron. Ólomalakért cserébe ólmat ad.

Magyar Ólomárugyár és Fémkereskedelmi rt. Garantált összetételű betűfém nyomdák, tömöntők és betűöntők részére. Ólom, angol ön és antimón napi áron. Fémhulladékot, salakot is, hamut vásárol. Budapest VI. Forgách uca 4. Telefon 110-45, 176-76.

Gépjavitás

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII. István út 4. Telefon József 72-39. Gépjavitásokat, gép-átalakításokat, szerelést, transzmisszióberendezést szakszerűen és gyorsan eszközöl.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V. Váci út 48. Telefon 14-69 és 61-90.

Gépgyárak

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V. Váci út 48. Telefon 14-69 és 61-90.

Litográfia

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet. Mindenfajta átnyomópapír és az összes szükségesletti cikkek, litográfikóvok. Budapest VIII. Mátyás tér 16. Telefon József 14-16.

Nyomógépek

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési rt. ezelt Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V. Csáky uca 49. (Bejárát Wahrmann uca 16.) Telefon 21-91.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII. István út 4. Telefon József 72-39. *A Böhm & Herber* würzburgi gyorsrajtógár vezérképviseletje. Új és javított nyomógépek állandóan raktáron.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII. Rákóczi tér 2. Telefon József 48-12.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V. Váci út 48. Telefon 14-69 61-90.

Papírneműgyár

Vértési Aladár levélboríték- és papírneműgyár Budapest IV. Fővám tér 4. Telefon József 102-51. József 102-52. József 62-49.

Festékek

Berger és Wirth kö- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntőde Budapest IX. Márton uca 19. Telefon József 6-35.

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési rt. ezelt Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V. Csáky uca 49. (Bejárát Wahrmann uca 16.) Telefon 21-91.

Hans Wunder G. m. b. H. kö- és könyvnyomdai festékgár Berlin-Wilhelmsberg. Vezérképviselet és egyedüli raktár: *Goldstein Adolf Utóda* grafikai szaküzlet Budapest VII. Kazinczy uca 32. Telefon József 123-95.

Kast & Ehinger G. m. b. H. nyomdafestékgár magyarországi fióktelepe Budapest IV. Ferenciek tere 4. Telefon 46-08. Gyárak: Wien, Stuttgart és Newyorkban.

Lorilleux Ch. és Társa, a világ legrégebbi és legnagyobb nyomdai festékgára. Iroda: Budapest IV. Ferenc József rakpart 27. Gyár Budafokon. Telefon 37-58 és 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII. Rákóczi tér 2. Telefon József 48-12. *Dr. Gustav Wicke* berlin-tempelhofi festékgár magyarországi vezérképviselete.

Szaküzletek

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési rt. ezelt Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V. Csáky uca 49. (Bejárát Wahrmann uca 16.) Telefon 21-91.

Goldstein Adolf Utóda grafikai szaküzlet Budapest VII. Kazinczy uca 32. Telefon József 123-95. Raktáron tart festéket, fűződrót, matricaport s minden egyéb nyomdai anyagot.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet rt. Budapest VI. ker., Aréna út 80. Telefon József 32-03. Az ország egyik legnagyobb grafikai gépraktára. Javitásokat szavatosság mellett vállal.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII. Rákóczi tér 2. Telefon József 48-12. Új, használt és javított kö- és könyvnyomdai, könyvkötészeti gépekből s egyéb felszerelésekből, anyagokból nagy raktárt tart.

Hengeranyag

Berger és Wirth kö- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntőde Budapest IX. Márton uca 19. Hengeröntést vállal a legjobb anyagból. Jobb és olcsóbb a házi öntésnél. Telefon József 6-35.

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési rt. ezelt Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V. Csáky uca 49. (Bejárát Wahrmann uca 16.) Telefon 21-91.

Lorilleux Ch. és Társa, a világ legrégebbi és legnagyobb nyomdai festékgára, hengeranyaggyár és hengeröntőde. Iroda Budapest IV. Ferenc József rakpart 27. Gyár Budafokon. Telefon 37-58 és 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII. Rákóczi tér 2. Telefon József 48-12.

Könyvkötészet

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési rt. ezelt Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V. Csáky uca 49. (Bejárát Wahrmann uca 16.) Telefon 21-91.

Moskovits Emil Budapest V. Klotild uca 22. Grafikai textil, könyvkötővászak és papírok. Telefon 2-23, 165-25 és 191-34.

HORVÁT LÁJOS GRAFIKAI SZAKÜZLETE R-T BUDAPEST

Szállit azonnal raktárról teljes
**KÖNYVNYOMDAI, KÖNYVOMDAI,
KÖNYVKÖTÉSZETI, DOBOZGYÁRI**
berendezéseket és mindennemű szerelvényeket
Gépek javítása szavatosság mellett

IRODA ÉS RAKTÁR: VII. ARÉNA ÚT 80
TELEFÓN: JÓZSEF 32-03
GYÁRTELEP: III. FÉNYES ELEK UCCA 4
TELEFÓN 121-38

KALLINA ZDENKO GRAFIKAI SZAKÜZLET Budapest VIII, Mátyás-tér 16 TELEFÓNSZÁM JÓZSEF 14-16

Litográfiai, kö- és offsetnyomás részére
speciális beszerzési forrás. Könyomdai gépek,
fűződrót, gyorsrajtó- és rotációs-szalagok raktára. A Leipziger Schnellpressenfabrik, a Farbenfabrik Otto Baer Radebeul-Dresden és August Fomm könyvkötészeti gépgyár Leipzig-Reudnitz képviselete.

TELEFÓN:
14-69

WÖRNER

J.ÉS
TÁRSA
GÉPGYÁR
RT

BUDAPEST V
VÁCI ÚT 48.SZÁM

TELEFÓN:
61-90

AZONNAL SZÁLLÍT
NYOMDAI
TÉGELYSAJTÓKAT.
GÖRGŐ ÉS VASÚTI RENDSZERŰ
GYORSSAJTÓKAT
KÖNYVNYOMDAI KÉZISAJTÓKAT

KÖNYVKÖTŐ VÁGÓGÉPEK ÉS LEMEZOLLÓK RAKTÁRON
GÉPJAVÍTÁST ÉS SZERELÉST
BÁRMELY SZAKMÁBAN LEGPONTOSABBAN VÉGEZÜNK

Magyar Grafika

A

grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat

Szerkeszti és kiadja: *Biró Miklós*

Budapest, 1923 november hó

IV. évfolyam. Megjelenik június és július hó kivételével hónapoként egyszer. Felelős szerkesztő Wanko Vilmos. Főmunkatárs Kun Mihály és Novák László. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest VI, Aradi uca 8. sz. Telefonszámok: 92-70, 23-45 és 98-70

Előfizetés fél évre 15000 korona. Egyévi ára 30000 korona. Romániában 26 lei, Jugoszláviában 15 dinár, Szlovénországban 6 ökorona. Hirdetések cicerósoroként 120 korona, mely díj a minimális nyomtatványtarifa esetleges drágulásával azonos százalékkal emelkedik

A NEGYEDIK ÉVFOLYAM IX. SZÁMÁNAK TARTALMA: *Wanko Vilmos*: Tüllöttünk-e a célon? — *Guttman Jakab*: Mit kell tudni egy laptömöntöde vezetőjének? — *Wanko Vilmos*: A cégjegy — a reklámkártya (Második közlemény 16 szedés-példával). — *Herzog S.*: Az Intertype soröntőgépj (Első közlemény 2 ábrával). — *Markovits Kálmán*: Replika. — *László Deszö*: Hogyan tette tönkre Mark Twaint a szedőgépj? — Szakoktatás. — Művészet. — Nyomtatástechnika. — Új betűk és díszek. — Technikai újítások. — Feljegyzések. — Külföld. — Üzenetek. — E számunkhoz nyolc mellékletet csatolunk 16 szedés-példával

Tüllöttünk-e a célon?

Válassz *Janovits Ferenc* kollégámnak a *Magyar Nyomdászati* ez évi június, július és szeptemberi számaiban megjelent cikkeire

AMAGYAR GRAFIKA mult havi számának vezetőhelyén *Janovits Ferenc* kollégám támadására adandó válaszom bevezetéseként szösz szerint reprodukáltam a vitát okozó két idézetet. Aki ezeket figyelmesen elolvassa, könnyen megállapíthatja, hogy a vita tárgyát valójában az a kérdés képezte, vajjon a nyomdászati szaklapnak szabad-e új betűket, új díszeket lanszírozni? *Janovits* kollégám azonban válaszában ezt a kérdést — egy csak általa ismert okból — meglehetősen röviden — őszintén szólva — felületesen érintette, amire a multkor már rá is mutattam. A vitát okozó kérdés alapos megvitatása, helyesebben: az általam helytelenített álláspontjának nyomatékos megvédése helyett *Janovits* kollégám jobbnak látta egy újabb kérdést belevonni a vitába, amikor kötelezve érezte magát rámutatni néhány olyan tényre, amelyek azt igazolják, hogy csekélységem és velem együtt *Kun Mihály* kissé túllöttünk azon a célon, amelyet a tipografia útján elérni akarunk. És valóban: három részben közölt cikkének kilenczted részében e kérdésről ír, és ír olyan látszólagos alaposággal, amellyel a felületes olvasót esetleg még meg is győzi afelől, hogy *Kun* és *Wanko* valóban túllöttek azon a bizonyos célon. Mi is ez a cél? »Új irányt keresnek...«, feleli *Janovits* kollégám. A cél tehát egy új akcidensszedésbeli irány kreálása. Ez való igaz! És ezen a célon mi már túllöttünk volna? Alig hihető megállapítás. Sőt, messzebb megyek, egyszerűen lehetetlenség, hogy a magunk elé tűzött célon túllöttünk volna. Lehetetlenség pedig azért, mert az ipar a reá ható művészeti befolyást, stílusiramat csak lassúbb, átgondoltabb tempóban tudja követni, mint amilyen tempó művészeti szempontból kívánatos volna. És ez természetes is, mert az iparnak ezeket a művészeti hatásokat a saját technikai eszközeinek és lehetőségeinek megfelelően előbb át kell hangszerelnie. Különösen áll ez a megállapítás a nyomdaiparra, miután ennek ezen a saját hangszerelésén kívül még be kell várnia a betűöntődék hangászerelését is.

Éz úgyebár annyit jelent, hogy a nyomdaiparban

— s ez alkalommal inkább akcidensszedésre gondolok, miután ez képezi a vita tárgyát, — a grafika befolyása a maga teljességében csak akkor kezd érvényre jutni, ha ugyanez a befolyás a betűöntőipart már hatalmába kerítette.

Ezt tudva, egészen plauzibilissé válik, hogy a magunk elé tűzött célt: az akcidensszedés terén a gyakorlati grafika uralkodó irányát meghonosítani — mindenkor csak megközelíthetjük, de elérni csak egy-két évi várakozási idő elteltével érhetjük el, túlhaladni — vagy ha úgy tetszik: túllőni — e célon pedig egyszerűen nem lehetséges, mert a grafika mai irányának megfelelő öntödei anyag csak egy vagy két esztendő múltán fog rendelkezésünkre állani, amikorra viszont a gyakorlati grafika már jó néhány fejlődési fokkal fog előbbre nyomulni.

Ezzel aztán elintéztünk is tekinthetném *Janovits* kollégám fentebb említett megállapítását, ha annak igazolásul nem hozott volna fel több olyan indokot, amelyek mellett nem szabad szó nélkül elsiklanom.

Azt írja a többek között *Janovits* kollégám, hogy törekvéseinket a női divat analógiájára akarjuk felépíteni: tehát a »legveszedelmesebb« és a »legbizonytalanabb« alapra. Erre nyilván abból következett, hogy májusi számunk vezető helyén azt találtam írni, miszerint »a tipografiában nem lehet a grafika egyik fejlődési stációját sem figyelmen kívül hagyni, ellenkező esetben úgy járnánk, mint az a szabó, aki napjainkban is a nyolcvanas évek divatja szerint szeretné hölgyeinket felöltöztetni, csak azért, mert ő mester-ségét akkor tanulta s újabb szabásintárról, újabb divatról egyszerűen hallani sem akar«. Hát ebből még nem lehet azt következtetni, amit *Janovits* kollégám nekem imputál. Más a természete a női divatnak és merőben más a grafikáé. Ezt mi nagyon jól tudjuk. Nem is indokolásként írtam én a fent idézettekét, hanem figyelmeztetésül egyik vitézkedő kritikusunknak, aki ugyancsak *Janovits* jóvoltából nekünk rontott a hajlított sorok miatt s aki élőszóval és írásban stílusbeli megújhodást, új, ésszerű irányt hirdetett,

de emellett olyan példákat produkált, aminőkkel már tíz évvel ezelőtt is untatva a friss alkotásokat szomjúhozó akcidensszedőket.

Ha *Janovits* kollégám elolvasta volna mindazokat a cikkeket, amelyeket ezzel a stíluskutatási manőverrel kapcsolatban három év óta írtunk, úgy — egészen bizonyos — nem hozta volna fel a női divatra való építést, mint olyan állítólagos indokot, amelyet mi a magunk iránya mellett döntő jelentőségűnek tartunk. Számталanszor — de nem szükségtelenül — hangoztattuk már, hogy a *tipográfiai akcidensszedésnek* — a legbensőbb és most már megingathatatlan meggyőződésünk szerint — a *gyakorlati grafika nyomdokain kell haladnia, mert ezen haladnak a mi »divatcsinálóink« a betűöntődék is és képtelenség az akcidensszedés terén konzervatív felfogást prédikálni akkor, amikor az újabb, frissebb szellemű betűöntődei anyagok állnak, vagy állhatnak rendelkezésünkre.*

Hogy a gyakorlati grafika mai iránya egész más irányt vett a háború előtti stílusokkal szemben, az ép olyan természetes, mint amilyen magától értetődő az, hogy a közelmúlt és a jelen világtörténelmi eseményei és ezeknek ugyancsak természetes következményei nevezetes hatást gyakoroltak a művészet és műipar irányának fejlődésére. Csodálom, hogy *Janovits* kollégám ezt nem akarja, vagy nem tudja elismerni. Hogy ezt a felfogást nemcsak mi valljuk, hanem hogy az már átment a köztudatba, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az expresszionizmus ma már az irodalomban, a festészetben, a zenében, a színművészetben és sok más művészeti s ipari terepen polgárjogot nyert s híveinek száma ma már óriási. Érdekes egy személy szerint előttem teljesen ismeretlen erdélyi kollégának erre vonatkozó, a következőkben szó szerint közölt megállapítása:

„Egyébként is tudott dolog, hogy a művészetek (irodalom, festészet, zene) mindig magukon viselik annak a kornak a bélyegét, amelyben születtek: egy bizonyos korszak művészeti törekvéseinek kiinduló pontja mindig azon korszak szociális és kulturális viszonyaiban keresendő. Ma a társadalmi áramlatok forrongását éljük át. A mai ember nem megnagyodott lény, hanem egy új ideálok után kutató, folyton mozgó, türelmetlen és ideges valami. A háború óriási vagyontelődéseket okozott, új meggazdagodási lehetőségeket nyújtott egyesek részére, míg a népek tömegeit nyomorba döntötte. Sok idő fog eltelni még, míg a társadalmi osztályok egyensúlyáról beszélni lehető lesz. S ezek a folyton mozgó és változó társadalmi irányvonalak természetesen a művészetekre és a művészi koncepciókra befolyással vannak. Innen van az, hogy ma a művészetek forronganak, új formákat és kifejezési nyelvet keresnek, amelyen a művészek kivethessék, kimondhassák és formába önthessék a kor által inspirált lelki benyomásokat. Természetesen a tipográfiai művészetek sem maradhattak a régi formák mellett. A „Magyar Grafika“ egyik főérdeme az, hogy új irányok kutatásával beszédessé, szuggesztívvé akarta tenni a betűöntődei anyagot. Hiszen az ábrázolás két fontos eleme: a pont és a vonal beszélni tudnak, ha azokkal bánni tudunk és megértjük a nyelvüket.”

Tehát egy egyszerű közember is tudja, mi a forrása, mi az alapja annak az iránynak, amit mi követünk, *Janovits* kollégám mégis bűnnek tudja, hogy a grafikához kötjük a kocsinkat, hogy ennek szárnyaiba kapaszkodunk és elhitetjük önmagunkkal, hogy ugyanazt csináljuk, amit a modernnek nevezett grafikus művészek; vagy — amint cikkének egy másik helyén írja —, hogy hitünk szerint ez utóbbiak csinálják ugyanazt, mint mi. Sőt tovább megy s megtépázza ezeknek a modern grafikusoknak az üstökét is, írván róluk, hogy

) Paul Mark: A „Magyar Grafika-ról és „Cateva cuvinte“ című cikkéből (I. a kolozsvári *Typograph* 1923. évi október 27-iki számában).

»a legeslegtöbb olyan, akik fittyet hánynak minden szabálynak, komolyságnak, a tréfacsinalásban, viccelődésben, a komikumban, torzításban lelik kedvüket«. Ilyenek után persze csak természetes és stílszerű a következő mondat is: »Nem csoda ezek után, ha a Wankoék munkája is tréfásan hat és úgy tűnik fel, mintha komoly munkára képtelenek volnának.«

Hogy én kihez kötöm a kocsimat, vagy kinek a szárnyaiba kapaszkodom, az igazán az én legbensőbb ügyem; mindenesetre meggyőződés dolga, hogy munkálkodásomat merrefelé irányítom s e tekintetben nem fordulok *Janovits* kollégához tanácsért, útbaigazításért, mert az már valóban a hihetlenséggel határos, hogy egy nyomdászszaklap szerkesztője meggyőződésből olyan véleményt tápláljon a modern grafikáról, mint amilyent megkockáztat. Nem is kételkedem afelől, hogy ha ezek a modern grafikusok amúgy véletlenül kérdőre vonnák e »véleményeért«, nem ismerné-e be, hogy ők a »legeslegtöbb« vonalán kívül állnak. No de nekem nem fáj a művészek feje, azt hiszem, nekik sem, mert a komoly szakmai és művészeti lapok — az *Archiv*, az egy év óta szünetelő *Das Plakat*, a *Die Reclame*, a holland *De Reclame*, a *Typographische Mitteilungen*, a *Deutscher Buch- und Stein-drucker*, a *Graphische Revue* és a többiek, amelyek a *Janovits* kolléga által szerkesztett *Magyar Nyomdászati* fajsúlyát valamennyire mégis csak megközeleltik, — másképp vélekednek művészetükről. Ismétlem, *Janovits* kollégának a művészekről való véleménye engem nem érint közelebből, de arra már igenis kérek és várok felvilágosítást, hogy mi az, ami az én munkámban tréfásan hat és miért tűnik fel neki, mintha komoly munkára képtelen volnék. Elismerem, hogy tökéletes s főként: mindenkinek tetsző munkát nem tudok végezni, de feltétlenül komolynak tartom, mert hivatásomat és feladatomat komolyan fogom fel.

Ezt a munkát immár négy esztendeje következetes rendszerességgel folytatom a tőlem telhető komolysággal, de ha *Janovits* kollégám nem négy, hanem akár harmincnégy esztendőre visszamenőleg a magaménál komolyabb, rendszeresebb munkára tud rámutatni a saját működése keretében, úgy hajlandó vagyok elismerni azt, hogy neki csakugyan joga van csekélységemet komoly munkára képtelenségnek deklarálni.

Feltételezem, hogy *Janovits* kolléga alapos megfontolás után írta meg rólam való véleményét s így méltán csodálkozhatom azon, miszerint a *Grafikus Művészetők Egyesülete* még ma is szerepeltet engem mint oktatásügyi bizottsági tagot, noha én ezt a megtiszteltetést annak idején köszönettel elhárítottam. Azt hiszem, *Janovits* kollégám egyetért velem a tekintetben, hogy ez az oktatásügyi bizottság egy komoly munkára hivatott testület. Ennek tagjai között tehát nekem vajmi kevés keresnivalóm lehet, miértis ezúton kérem a *Művészetők Egyesületének* igen tisztelt elnökségét arra, hogy a jövőben nagyobb gonddal kísérje figyelemmel lapjának hasábjait s küszöbölje ki az olyan megmosolyogni való botlásokat, hogy a lap egyik páratlan oldalán komoly munkára képtelen alaknak minősítenek olyanvalakit, akinek a nevét a következő

páratlan oldalon az egyesület egyik nagyhivatottságú bizottságának tagjai sorában benfelejtik.

Most azonban már ideje lesz áttérni a lapunk által sűrűn használt hajlított sorok ellen felhozott érvekre.

Janovits kolléga a hajlított sorok alkalmazását elítéli, mert nehezen olvashatók, mert természetellenesek; kimondja a szentenciát, hogy ráoktrojáljuk a szak-
társakra, akik azokat hamar megúnják, mert a remélt változatosságot hajlított sorokkal nem érhetik el.

Hajlított sorokról azt állítani, hogy nehezebben olvashatók, mint az egyenes vonalba állított sorok — kockázatos dolog. Nem tagadható az, hogy akadhatnak emberek, akiknek a hajlított sorokba sorakoztatott betűk elolvasásához több időre van szükségük, mint amennyire ugyanazon betűknek egyenes sorban szedett szóképénél szükségük lehet. Ezt azonban nem lehet általánosítani. Janovits kollégám állítását adattal is igyekszik megvilágítani, de ez az adat vagy téves, vagy hibásan közöltetett (109. oldal utolsóelőtti bekezdésének vége), mert határozottan az ellenkezőjét bizonyítja annak, amit vele igazolni kívánt. Ez okból azután céltalan szélmalomharc volna ezekkel a nyilván hibás adatokkal szemben ellenadatokkal hadakozni. Ez alkalommal csak azt jegyzem meg, hogy vannak emberek, akik az apróbb betűs szöveget gyorsabban képesek leolvasni, mint a nagy betűből szedett szöveget, sőt vannak emberek, akik például a fraktúrt tudják gyorsabban olvasni s az antikvából szedett szöveget csak lassúbb tempóban.*) Én tehát joggal állíthatom, hogy a nehezen olvashatóság nem komoly érv a hajlított sorok kiátkozására. Nem komoly érv ez már azért sem, mert egy-egy nyomtatványon nem is lehet szó olyan mennyiségű hajlított sorról, amelyeknek leolvasása kifáraszthatná a szemet.

Sokkal komolyabb érv a természetellenesség, mert a nyomdai betű valóban egyenes vonalra van tervezve és megkonstruálva. Ez tényleg igaz, de mégsem olyan akadálya a sorok hajlíthatóságának, melyet leküzdeni ne lehetne. Ha a hajlított sort *ésszerűen alkalmazzuk*, úgy az egyes betűk alapvonala és a hajlás köríve között csak olyan minimális eltérés állhat fenn, amely eltérésnek esetleges eltüntetése a betű alakbeli konstrukcióján alig észrevehető változást idézne elő. A hajlított sor *ésszerű alkalmazása* alatt értem azt, hogy széles — tehát nagyobb kiterjedésű alapvonallal bíró — betűket csak nagysugarú körívre lehet hajlíteni. Megfigyelésem szerint a nonparell és petit antikva verzális még az egész kicsiny, 2—3 cicerós sugarú körívet is jól »megfekszi«, a garmond és ciceró betűkből szedett hajlított sornak is jó még a 4—5 cicerós sugarú körív, de van arra is példánk, hogy az 5—6 cicerós sugárral

*) A magam tapasztalatából mint érdekes tünetet említem meg azt, hogy inaskodásom idején a besztercebányai Machold nyomdában az én munkaköröm volt a búcsújáró-énekesfüzetek szedése. Hihetetlenül kínos munka volt, mert olyan régi, 70-80 éves betűkből kellett szednem, amelyek részint rettenetes kopottságuk, részint a rájuk tapadt több évtizedes piszkok miatt alig voltak rendesen kizárhatóak, a betű mittlel és tercia fokozatú volt, de mivel velük egyidős kizárás már nem volt elegendő mennyiségben, új ciceró, illetve mittlel kizárást kellett használnom. És ezeket a füzeteket mégis ezekből a betűkből *kellett* szedni, mert újabb, tisztább vágású, jobban olvasható fraktúrból szedett búcsúéneket a félvilágért sem lehetett volna a búcsúok előnékesére rátkülni; neki csak az ócska „Schwabach“-ból szedett énekesfüzet volt olvasható, és volt is kelendő-
sége a Machold-féle búcsú-énekesfüzeteknek; nemcsak a felvidéki, hanem még a nagyalföldi tótajkú nép is csak ezeket kedvelte.

húzott körívre a text és kétmitteles betű nagyon jól ráformálható. Szóval: minél nagyobb a betű, annál nagyobb sugarú körívre kell hajlítanunk, hogy az alapvonal és a körív közötti eltérés minél kisebb legyen. — Tehát a hajlított sorok természetellenessége ellen lehet és kell is védekezni.

A *Magyar Grafika* által kultivált szedésirány technikai kivitelét illetően sok megjegyezni valója akadt Janovits kollégámnak. Igyekszem röviden mind-egyikre megfelelni, de ha egyikre-másikra adós maradok a felelettel, úgy ezt nehogy arra magyarázza, hogy a kifogás helyénvalóságát elismerem, ennek oka nyilván az, hogy a kifogás túlságosan lényegtelen.

Egész sereg szedéspéldánkra mutat rá, hogy ezek hibásak, nem sikerültek, hogy hatásuk a természetellenes sorhajlítás miatt teljesen leromlott. Többek közt rámutat egyes soraink betű- és szóközéinek egyenlőtlenességére is és megjegyzi, hogy az ilyesmi a modern irányban nem fontos. A modern szedésirányban bizony fontos a betűközök és szóközök kiegyenlítése, de nem mindig vihető keresztül szigorú pontossággal. Különösen áll ez a magyar nyelvű nyomtatványokra, mert a magyar nyelvű szövegben igen sűrűn alkalmazkodnak az *A, Y, V, T, L* betűk. Hogy pedig ilyen hibát nemcsak mi követünk el a mi szedésmodorunk alkalmazása mellett, annak igazolásául legyen szabad rámutatnom a *Magyar Nyomdászat lapfejének öt sorára*. Más példát nem is hozok fel, de alkalomszerűnek vélem idézni azt a mondást, hogy »*Kiki a maga háza előtt sópörjön*«.

Mi azt tartjuk, hogy a grafika nyomdokain haladunk (és nem azt, hogy a művészek ugyanazt csinálják, amit mi!). Ennek megfelelőleg igyekszünk a gyakorlati grafika művészies, hatástkeltő vagy fokozó fogásait a rendelkezésünkre álló tipográfiai anyagoknak és eszközöknek megfelelően átformálni és kialakítani. Éme hitvallásunkat arra alapítjuk, hogy a természet nem azért ajándékozott meg minket nyomdászokat is gondolkodó aggyal, hogy a papagály természetéhez hasonlóan örökké csak azt hajtogassuk, amire jó öregeink betanítottak, hanem önállóan is gondolkodjunk és cselekedjünk, másrészt pedig erre a hitvallásra kényszerített annak a felismerése is, hogy a művészi szempontoknak, a stílszerűségnek csak akkor tudunk igazán megfelelni, ha mindennemű nyomdai anyagot *stílszerűen, korszerűen* tudunk feldolgozni. Miután pedig a betűöntődék a mai értelemben vett modern irányú anyagokat is készítenek és ilyen anyagokkal mi rendelkezünk, akkor az már csak természetes, hogy ezekkel az anyagokkal nem dolgozhatunk húsz év előtti divatnak megfelelően, hanem bele *kell* vetnünk magunkat abba a művészeti áramlatba, amely ezeket a modern anyagokat felszínre dobta. És ezért nem természetellenes sem a mi irányunk, sem a hajlított sorok, sem a rézsütös sorok alkalmazása.

Janovits kollégám befejező cikkének egy helyén rámutatott arra, hogy egyik régebbi számunkban reprodukált grafikai munkákban csak azért vannak körívre rajzolt sorok, mert ezeket a rajz felépítése okából *kellett* a vízszintestől eltérő irányba elhelyezni. Nos, ha

Janovits kollégám ezt helyesnek tartja, akkor vajon miért helytelen a mi szedésmodorunk, amelynek egyik sarkalatos jellegzetessége, hogy a sorokat a felhasznált vignetta vagy díszítmény rajzbeli konstrukciójának megfelelően kell hajlítottnak vagy részsütösen kiképezni.

Janovits kollégám szerint szedésmodorunk alighanem azért olyan csapnivalóan rossz, mert »a kézírás lágyága az ólombetű éles vonalaival sosem mutathat egységes képet; nem különösen ott, ahol a rajzot ólombetűvel akarjuk kifótozni«. Hát ezzel az állítással ugyancsak zavarba hozott nemcsak minket, hanem minden elmélyedve gondolkodni tudó szaktársunkat is. Ez a megállapítás ugyanis nem jelent egyebet, mint azt, hogy rajzolt vignettát, rajz után készült ólom-, linó-, Mäserlemez-metszetet, sőt messzebb megyek: semmi néven nevezendő illusztrációt sem szabad nyomdai betűvel egy síkra nyomtatni, mert hát ezek a nyomdai betűkkel egységes képet nem mutathatnak. El tudja képzelni Janovits kollégám, hogy ez a gyakorlatban lehetséges és keresztülvihető? Hiszen még ő maga sem tudja ezt a meggyőződését érvényre juttatni! Nézze csak meg jól a *Magyar Nyomdászati* szeptemberi számának fedelét, amelynek rajzolt soraihoz egyáltalán nem illő betűket szedtek, pedig hát egy szaklap fedele elég jelentőségeltjes munka, amelynek stílszerűségére ugyancsak vigyázni kell.

A vitaanyagból még egy fontos pont van hátra ez az új irány oktrojáltsága és mulandósága.

Janovits kollégámnak erős a hite, hogy az új irány igen hamar le fogja magát járni, »miután azt a változatosságot, amit tőle vártak, ebből a szedésmodorból kipréselni nem lehet« s bizonyítéku lefelel, hogy íme, a májusi szám 16 példájából csak kilencben van hajlított sor, »a többi hétnél tehát vagy csődöt mondott Wankoék egyébként gazdag fantáziája«, vagy »megsokalták a hajlítást és a változatosságba is változatosságot vittek bele«, vagy »talán azért, mert készletükből kifogyott a klisé, amely inspirálta volna őket arra, hogy például a csapdába került róka vinnyogását is érzékeltetni lehet a sorok elrendezésével«.

Amennyire eddig írt cikkeim tartalmára vissza tudok emlékezni, sohasem írtam olyasmit, hogy az új iránynak hosszú élete lesz; minden stílus, irány mulandó, a természetszerű fejlődésből folyólag egyik a másikból sarjad és bontakozik ki, mindegyik olyan hosszú életű, amilyen erős a gyökere. Nos, ennek a mi irányunknak bizony erős gyökerei vannak. Ennek ékes bizonyossága éppen a *Magyar Nyomdászati* által lebonyolított Vértesi-féle pályázat, amelynek 110 pályamunkája közül 71-ben van hajlított meg ferde sor, amelyekre a leadott 3704 szavazatból — egyik olvasónk megállapítása szerint — 2037 szavazat esett; a kilenc díjazott munkából pedig öt hirdetésben vannak ilyen ferde vagy hajlított sorok. De nemcsak itt van talaja ennek az iránynak, hanem külföldön is. Aki figyelemmel kíséri a külföldi szaklapokat, az könnyen megállapíthatja, hogy Középeurópában az új irány már elterjedt és erősen virágzik. Külföldi tömegbizonyítékkal is szolgálhatok. Tessék csak fel-lapozni a berlini H. Berthold AG. »Dreissig für Drei«

hirdetési pályázatának két füzetes jelentését.*) Ezekből megtudjuk, hogy a beérkezett 672 pályamunkából nagyon sok pályamunka hajlított sorokkal készült és a 45 díjazott munka közül 15 hirdetésben vannak hajlított sorok.

Azóta bizony kibővült a hajlított és ferde sorok arzenálja, kibővült tónusok, ólomból, linóból meg más anyagból házilag előállított — az új irány művelésénél úgyszólván nélkülözhetetlen — dekoratív lelékekkel, aminek gyakorlatiasságára ismét csak a Vértesi-pályázattal világítok rá, amikor közlöm, hogy a pályázat 110 munkájának több mint 20 %-a — beleértve a kilenc díjazott munkából hetet — ilyen nem készen kapható betűöntődei anyagból készült, tehát a pályázati feltételek szerint nem is lett volna döntésre bocsátható. A pályázati feltételektől való ilyen nevezetes eltérést csak azzal tudok menteni, hogy azok az intézők, akik hívatva voltak a pályamunkákat a feltételek szempontjából megvizsgálni, maguk is belátták, hogy az uralkodó áramlattal szemben nem oly könnyen lehet gátat emelni.

Kár volt tehát Janovits kollégának a hét meg a kilenc szedéspéldával előhozakodni. Ez az arány legfeljebb azt jelenti, hogy stíluskreálási munkánkban messzebbre jutottunk, mint voltunk akkor, amikor a sorhajlítás helyességének illusztrálása kedvéért minden példánkban kellett sorhajlítást alkalmaznunk, lévén ez olyasvalami, amit talán csak az ellentétben tudnak egyenes sorokkal ábrázolni, aminthogy a sorhajlítás helytelenségét is helyesen hajlított sorokkal tudták bebizonyítani (?). A 9 példának a 16-hoz való aránya tehát fantáziánk csődbejutását sem jelentheti, mert az igazságos kritikus nem tagadhatja meg annak koncedálását, hogy tőlünk telhetőleg igyekeztünk mindig újat és újat produkálni.

Velünk nem történt meg az az igazán furcsa dolog, ami Janovits kolléga folyóiratával megesett, hogy »a stílusbeli megújodást a régi anyagok újszerű és művészi ötletesség és hozzáértés sugallta felhasználásában« keresvén — főként az ötletesség nagyobb dicsőségére — olyan nyomtatványmintát — (egyesekek állítása szerint többet) — közölt, amely már a háború kitörése előtt sem volt újszerű s amelynek közlését mi három évvel ezelőtt megtagadtuk.

Az új iránynak fentiekben vázolt elterjedtsége, sőt bátran állítom: kedveltsége, semmiesetre sem alkalmas olyan feltevés táplálására, hogy hamar únottá válik s helyet ad egy észszerűbb, újszerűbb és művészi ötletességéből sugallt iránynak. A magunk részéről szakadatlanul dolgozunk az új irány fejlesztésén, aminek következményeként az folytonosan kisebb-nagyobb mérvű átfarmálódásokon fog átmenni, tehát nem fog megkövesedni, mert ez már aztán tényleg az új irány halálát jelentené.

*

Janovits kollégám cikkének befejező soraiban bírálat alá vont egy német és egy prágai szedéspéldát is,

*) L. a „Muster-Austausch Dreissig für Drei“ és a „Die Geschäfts-Anzeige, ihr Stil und ihre äussere Gestaltung“ című Berthold-kiadványokat. Berlin 1921.

amelyet lapunk közel két esztendővel ezelőtt reprodukált. Ezekről azt írja, hogy »játék, vicc«, »pepecselő munka«, amelynek »létjogosultsága nincs, mint ahogy nem volt létjogosultsága Fasol pontokból összeszedett Gutenberg- és csendéletképeinek, vagy egyik neves mesterszedőnk hímzsminták módjára összeszedett kereteinek«. Írja pedig ezt azért, mert a példákat nem tartja komoly dolgoknak s »mert a nyomdai anyag nem arra való, hogy egyszeri használat után az olvasztó-kazánba kerüljön«.

A prágai *Typografia* mesterszedője és *Mathéy*, a lipcsei akadémia tanára nem szorulnak az én védelmemre, némi magyarázattal mégis szolgálók e két példáról is. Az említett prágai példa nem is olyan pepecselő munka, ha visszagondolunk a léniakombinálás nemrég letűnt idejében készült vonaléptímnegyekre; ilyen szedés különben sem olyan hosszadalmas, mert csak egy kisebb részletet kell megszedni és ezt tömöntvény útján többszörösíteni. (Így legalább még igaza is lesz valamiben *Janovits* kollégámnak: a szedés anyaga egyszeri használat után tényleg az olvasztókazánba kerül.)

A másik példához szintén nem kellett anyagot rongálni s ez sem került kinyomás után az olvasztóba. Ilyen szedés különben elég gyakori: a németek sűrűn követik el az ilyen vicceket s hozzátartozik az úgynevezett klasszikus stílushoz. A múlt század elejéről való könyvekben sok ehhez hasonlót találunk. Létjogosultsága az ilyen szedésnek is van — persze csak bizonyos esetekben, ép úgy, aminthogy a linó-, ólom- és Mäserlemez-véseteknek is csak bizonyos esetekben van létjogosultságuk; például a rendelő egyenes kívánsága esetén, ami gyakorlatunkban már többször elő is fordult; ép úgy tudunk produkálni olyan megrendelői utasításokat is, amelyek hajlított sorok alkalmazását írják elő. Jellemző különben, hogy *Janovits* kollégám most elítélőleg ír ugyanazokról a hímzsminta-díszítményekből szedett keretekről, amelyekkel hajdani technikai főmunkatársa: *Pavlovsky J. Alajos* az Athenaeum nyomda akkori akcidenosztály-vezetője egy vagy két éven át majdnem minden számban *gyakorlati példák* gyanánt támogatta az akkor ugyancsak az ő szerkesztésében megjelent *Magyar Nyomdászaton*. *Wanko Vilmos*

Mit kell tudni egy lap-tömöntőde vezetőjének?

Írta: *Guttman Jakab*

A Magyar Grafika mult havi számában elmondtam, hogy mit kell tudni egy napilap-tördelőnek. Habár teljesen nem merítettem ki erre vonatkozólag mindent, azt hiszem, soraimmal némi fogalmat nyújtottam arról, hogy körülbelül hogyan készül egy napilap szedési része. Tudjuk azt, hogy a nyomdai szakmunkások között igen sokan vannak, akik még nem láttak napilapot készülni, mert nem adódott alkalom rá, ezért úgy vélem, hogy szolgálatot teszek akkor, ha ezt az ismertetést tovább folytatom és tovább vezetem őket a napilapelőállítás megismerése útján. A szakmafejlesztés szempontjából szükségét érzem annak, hogy bizonyos konzekvenciákat vonjak le az ismertetés keretében, amit senki sem vehet tőlem rossz néven, mert lehetetlenség másképp jól szolgálni valamilyen ügyet, ha az abban előfordult hibákra rá nem mutatunk.

Habár a budapesti napilapnyomdák tömöntődei teljesen el vannak látva jó tömöntőkkel, mégsem lehet azt állítani, hogy tömöntő munkástársaim teljesen ki volnának képezve arra, amire ki kellene képezni minden tömöntőt. Több olyan nyomdát ismerek, ahol a gépmestertanoncot, mielőtt a gépnél alkalmaznák, legalább fél évig a szedőteremben helyezik el. Ha tudjuk, hogy mi a teendője egy gépmesternek, úgy ezt csak természetesnek és elengedhetetlennek tartjuk. Mert hiszen a gépmester szedést kap a kezébe nyomás céljából, tehát szükséges, hogy megismerkedjék a szedés technikájával. Ennek a hasznát azután abban látja, hogy hozzáértőbben tud bánni azzal a szedéssel, amelyet

átadnak neki. Ilyen előzetes szedői kiképzésre feltétlenül szüksége van az első tömöntőnek is. Mert az oldalak préselés céljából az ő kezébe kerülnek s némelykor előfordul olyan eset, hogy a lelövésnél, vagy akkor, mikor egy klisé-t kiemel egyengetés céljából, egy-egy sor elcsúszik vagy pár betű eldő. Nagy haszon járulna tehát reá abból, ha megfelelően tudna bánni a szedéssel, mert nem kellene kérnie szedőt, hogy az igazítsa helyre a sort. Mindenkinek az a törekvése, hogy pályáján előrehaladjon és így minden tömöntőnek abban a tudatban kell lenni, hogy lehet még tömöntődevezető. Ebből következik tehát, hogy minden tömöntőtanoncot előbb a szedőteremben kellene elhelyezni, hogy megismerkedjen a szedés technikájával, hogy ezáltal a lehetőségig tökéletes munkás váljék belőle. Ez eddig nem történt meg, sőt az történt, hogy a tömöntőmunkások egy része nem is tanult tömöntő, hanem csak úgy sajátította el azt, hogy bekerült segédmunkásnak egy napilap-tömöntődebe és bizonyos idő múlva a régi tömöntők hozzájárulásával fel lett szabadítva tömöntő szakmunkássá. Ebben a tekintetben nincs helye a rekriminálásnak, mert a tömöntőmunkások ma már azon az állásponton vannak, hogy ha esetleg olyan szerencsés körülmények közé kerülne a szakma, hogy szűkében lennének a tömöntőknek, akkor munka nélkül levő nyomdai szakmunkások képeztesse ki tömöntőkké.

Minden napilap nagy súlyt helyez arra, hogy teljesen friss anyagot adjon az olvasónak, mert a mai viszonyok között, amikor újszólván a nap minden

szakában jelenik meg lap, csak az a napilap életképes, amelyik ebben a tekintetben kielégíti az olvasót. Ez az oka annak, hogy az öntöde nem akkor kapja az oldalakat, amikor a munkaidő kezdődik, hanem a hirdetésoldalakon kívül az utolsó órában. Az öntést megelőző időt tehát arra kell felhasználnia az öntöde vezetőjének, hogy elkészíttessen minden előzetes munkát, mert akkor, mikor az oldalakat kapja, erre nincs idő. Vigyáznia kell arra, hogy a matricának meglegyen a kellő nedvességük. A túlnedves matricák a préselésnél a nagy nyomás következtében könnyen elszakadnak, ha pedig ez véletlenül nem következik be, akkor annak a szárítása tart a megengedett időnél tovább. A matricák beáztatása úgy történik, hogy bizonyos mennyiségű matricát két beáztatott filc közé tesznek, a nedves filc azután átítatja az összes matricákat. Az öntöde vezetőjének érteni kell az ólomkeveréshez. Tudvalevőleg az öntéshez használható ólomot puha ólomból, angol cinkből és antimónból állítják össze, tehát feltétlenül tudnia kell, hogy miből mennyit kell összekevernie, hogy használható legyen az ólom. Vigyáznia kell arra, hogy az ólom ne legyen a szükségesnél hidegebb, mert ha a megengedettnél hidegebb, akkor az öntésen horpadások jelentkeznek, ami a nyomásnál foltokat okoz. Ilyen esetben új öntést kell csinálni, ami a nyomást hátráltatja. Éppen úgy vigyáznia kell arra is, hogy az ólom ne legyen túlforró, mert ha túlforró az ólom, akkor a betűfejeknél okoz hiányosságokat.

A préselést rendszerint az öntöde vezetője végzi. Mikor megkapja az oldalt, ráteszi a prés lemezére, kinyitja a ráját, ha klisé van az oldalban, azt kiveszi és megfelelő magasságra egyengeti, ennek visszahelyezése után az oldalt leveri, hogy a sorok egyforma ma-

gasságon álljanak éppen úgy, mint ahogy a gépmester cselekszi ezt a forma bezárása előtt, ráteszi a matricát, ennek tetejére filcet tesz, a rendbehozott oldalt a prés alá tolja és ráereszti a prést. Az így elkészített matricát azután kidolgozza, a nagyobb ürességet kemény papirossal kirakja, hogy az öntvényen ne legyenek erős dudorodások, ami által kevesebb munkát okoz az öntvény kidolgozásánál. Azután a matricát egy forróra hevített lemezre helyezi, ahol pár perc alatt megszárad. Mielőtt az öntést megkezdénék, előbb két vaköntést kell csinálni az öntőtölcséren, hogy az a szükséges hőfokot megkapja. Az öntőtölcsérnek az ürege éppen olyan domború, mint amilyen a rotációs gép hengere. Ebbe az üregbe belehelyezik a matricát, megfelelően leszorítják, hogy ne mozoghasson, bezárják az üreget és azután beleöntik a forró ólmot. Az üreg kinyitása után az öntvényre rálocsolnak egy kevés vizet, hogy hamarabb hűljön, azután kiveszik. Innen átveszi az az öntő, aki az úgynevezett dobnál van. A dob éppen olyan hengeralakú, mint a rotációs gép hengere, erre rászorítják a lemezt és minden dudorodást kivájnak, az öntvény oldalait legyalulják. A dobot a munka megkezdése előtt megfelelően olajozni kell, hogy a gyaluk könnyen mozogjanak. Azután a körfűrészhez kerül a lemez, ahol lefűrészelik a végét addig, ameddig a sorokhoz érnek. Miután a lemez még a fűrészgéphez kerül, ahol az alját egyenletesre fúrják, kész a nyomásra a lemez.

Hogy meddig tart még az itt röviden leírt körülményes eljárás a lemez elkészítésénél, azt nem tudom, de bizonyos, hogy rövid ideig, mert készen állanak olyan öntőkészülékek, amelyekből éppen úgy kidolgozva kerülnek ki a lemezek, mint amilyen készen, összehajtogatva kerül ki a lap a rotációs gépből.

A cégjegy — a reklámkártya

Írta: Wanko Vilmos. — Második közlemény 16 szedéspéldával

A reklámkártya feladata és célja, vagyis a mai életben való szerepeközeli rokonságban áll a cégjegy rendeltetésével: szövegezésében és művészi, vagy technikai kivitelében azonban erélyesebben és pregnansabban érvényesül a reklámszerűségre való törekvés, s míg a cégjegy inkább csak amolyan figyelemfelkeltő, vagy emlékeztető jelleggel bír, addig a reklámkártya már kifejezetten toborzójellegű. Aki valamilyen áruját forgalomba akarja hozni, vagy kelandóságát kívánja fokozni, nem feledkezhetik meg annak reklámozásáról, amely ténykedésnél a hirdetés és a plakát mellett jelentős szerepet juttathat a többnyire posta útján terjesztett reklámnyomtatványoknak s ezek között a reklámkártyának. Ez utóbbinak használata nálunk — dacára nagy fontosságának — még nem terjedt el olyan széles körben, mint a külföldön. Ennek a sajnálatos ténynek legekleatásabb bizonyítékai az évenként rendezni szokott budapesti árumintavásáron osztogatott reklámnyomtatványok; ezeknek

nagyrésze bizony még meg sem közelíti a külföldi »Messe-ken osztogatott szebbnél-szebb s többnyire művészi kivitelű reklámkártyák nivóját. Messze eltávolodnék ezen közleményem tárgyától, ha ennek okait akarnám ehelyütt feltárni, teljesen elegendőnek vélem, ha egyszerűen megállapítom, hogy egyrészt a magyar kereskedelem és ipar még nem ismerte fel tökéletesen a reklámkártya fontosságát, másrészt pedig nyomdaiparunk sem kezeli ezeket a kis reklámnyomtatványokat azzal a megkülönböztetett gondossággal, mint ahogy azt pl. az osztrák, vagy német nyomdák részéről tapasztaljuk.

A reklámkártyák szedéséről nem lehet eleget írni. Roppant elasztikus téma, akárcsak magának a reklám fogalmának és természetének témája, melynek újabb-kori szakirodalmi feldolgozása hihetetlenül nagy tömegű könyvet alkot, nem is szólva a kisebb terjedelmű cikkekről.

A reklámkártyaszedés az akcidencia egyik legne-

KÖSZÖRÜK A ÉLTŐVIRÁGBÓL

alkalmi csokrok,
virágajándékok a leg-
művészesebb összeállít-
ásban. Raktáron tart
mindenféle növényházi
és kertészeti dísznövényeket
és beltéri virágfaftákat

SÓS ÉS ELEK
ezelőtt Kertész, Budapest
VII. ker., Király uca

28

D. H. D.

KÁVÉ- PÓTLÉKEK NINCSEN PÁRJA

Entwurf: Wilhelm Wanko, Satz: Ladislaus Lombár. — Amts-
Antiquar und Kersiv (1) der Schriftgesselsch. D. Stempel AG,
Frankfurt a/M. in Interessengemeinschaft der Ersten Unge-
rischen Schriftgesselsch. AG. Budapest. Ohio-Kraft (2), Reihen-
tanz-Vignette und handschriftliche Linien (senkrechte, Streifen
des Beispiels 2) der Schriftguss AG. vorm. Brüder Butter, Dres-
den. Sonnenglitzer (1) und Salzmännchen (2) der Schriftguss AG.

Tervezte: Wanko Vilmos, szedte: Lombár László. — Amts-
antiqua és kurzív (1.) az Első Magyar Betűöntő rt. céggel
érdektársaságban lévő D. Stempel AG. Frankfurt a/M. betűöntő-
deből. Ohio Kraft betű (2.), Rebetantiz vignetta (1.) és kézírás-
sós sordisztimény (2. példa függőleges szalagdisze) a Schrift-
guss AG. vorm. Brüder Butter, Dresden betűöntődeiből. Sonnen-
glitzer diszítések (1.) és Salzmännchen körzet (2. példa vízszintes

B
E
R
E
C
Z

S Z Á M O S K I T Ű N T E T É S

LAKÁS-
BERENDEZÉSEK
VÁLLALATA
BRASSÓI
FIÓK

B R A S S Ó , F Ő U C C A 3 0

N
Á
N
D
O
R

3

A madarak szakadatlan csicseregik:

KOSZTÜMÖK, UCCAI RŰHÁK eredeti angol szövetek felhasználásával, a legújabb berlini és párizsi modellek után saját szabászati műteremben készítve

ÁTMENETI KABÁTOK velúr- és bőrbőröszövekből minden testalkatra, mindenféle színben, elsőrendű, legújabb divat szerinti és izlases kivitelben

OTTHONI RŰHÁK, PONGYOLÁK gyöngyörű angol, francia és svájci kelmékből, egyszerű, dívatos és elegáns kivitelben, bámulatosan olcsó napi árakon

ORADEA MARE

NAGYVÁRAD

RAKÓCZI ÚT 26

TELEFON

FLEISCHMANN
HUGÓ DIVATHÁZA
MEGNYÍLIK!

4

Entwurf: Wilhelm Wanko, Satz: Ladislaus Lombár. — Gewöhnliche und fette Amts-Antiqua (3.) der Schriftgiesserei D. Stempel AG., Frankfurt a/M. im Interessengemeinschaft mit der Ersten Ungarischen Schriftgiesserei AG., Budapest. Ohio-Kursiv (4.), F.-M.-D.-Rand und handschriftliche Linien (3.) der Schriftguss AG. vorm. Brüder Butter, Dresden. Salzmann-Vignetten der Schriftgiesserei J. G. Schelter & Giesecke, Leipzig.

Tervezte: Wanko Vilmos, szedte: Lombár László. — Közönséges és kövér Amts antikva (3.) az Első Magyar Betűöntőde rt. céggel érdeklőzőségben levő D. Stempel AG., Frankfurt a/M. betűöntődeből. Ohio kurziv (4.) F.-M.-D. körzet és kézírásos léniaák (3.) a Schriftguss AG. vorm. Brüder Butter, Dresden betűöntődeből. Salzmann vignetták (4.) a J. G. Schelter & Giesecke, Leipzig betűöntődeből.

MÁDI
KOVÁCS ZSIGMOND
ÉS TÁRSAI

Alapítva 1885

Telefónszám 60

MŰVIRÁG GYÁRA

Mindenféle
művirágkészítme-
nyek, és pedig: koszorú-
nak, esokroknak, szobadísznek
való virágok, füzérek, valamint
papírmásé-dekorációk gyáriparszerű
termelése. A milléniumi országos kiállí-
táson arany- és bronzéremmel kitüntetve.

SZÉKESFEHÉRVÁR

Képiseli:
Libnitzer Bertalan

5

KÓSTÓLÓ-ESTÉK

WINDISCH-GRAETZ LAJOS HERCEG URADALMI
BORPINCÉSZETÉNEK MINTATÁRÁBAN

Budapest IV, Váci
utca 27. naponként
este 6-tól 7-ig. Meg-
rendelések felvétele
ugyanott egész nap

Cognac

1880-as
egri vörös
bikavér

Badaacsonyi
furmint

Asztali
fehér bor
1890-es

Kisüstön főtt
szerémi
szilvórium!

6

A vezető márka

floris

cukorkakülönlegességek

floris

csokoládégyártmányok

- Floris Orange
- Croquettes
- Pastilles en Chocolat
- Crème Nougat
- Dragées
- Monplaisir
- Margaret
- Ronsard
- Lilla
- Menthe Anglaise
- Lilulli
- Griottes au Cognac
- De Grioux
- Maitre Brusquet
- Crystalin
- Crain Cacao
- Amande

7

1

 Baromfi és egyéb háziállat tenyésztése terén

 Ha tanácsainkat meghallgatja és szigorúan követi

BIZTOS SIKERTÉREL

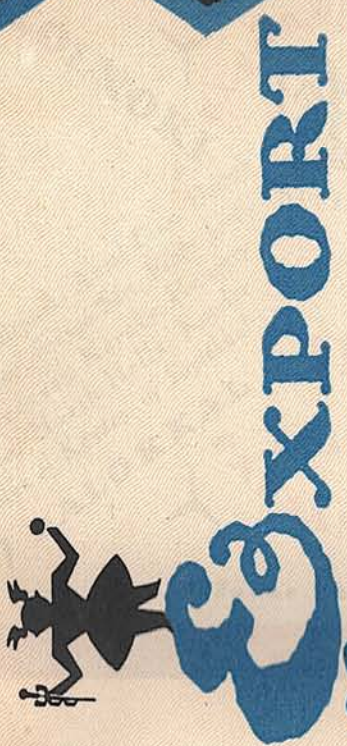
 a világszerte ismert Neruda-féle szabadalmazott állateledelével és tápszerekkel. Számítalan hazai uradalom és külföldi gazdaság rendszeresen nagyszerű eredményel alkalmazza és figyelmébe ajánlja.

 mert gyakorlatias baromfi- és egyéb háziállattenyésztési rendszerünket számtalan uradalomban kipróbálták, amiről az elismerő levelek készséggel küldünk az ország bármely részébe is.

 Felvilágosítást nyújt

NERUDA TÁPSZERMŰVEK RT.
Budapest V, Váci út 39. Telefón 3-96

8

EXPORT

Anzeiger der mitteleuropäischen
Export-Industrien
Dieser
Export-Anzeiger
wird verbreitet
in ganz Europa, den
Mittelmeerländern sowie
vorzugsweise in den
valfastarken
Handelsplätzen
der ganzen Welt

Tervezte : Wanko Vilmos, szedte : Lombár László. — Ohio antikva, kurziv és Ohio Kraft betű, valamint Fuss vignetta (10.) a Schriftguss AG. vorm. Brüder Butter, Dresden betűműtőéből. Salzmann vignetta (9.) a J. G. Scheller & Giesecke, Leipzig betűműtőéből.

HOTEL CZERNY
NAGYSZALLODÁ

SCHWARZEN
SCHIRSCH

ES PENZIO

Rég és jól ismert, kitünő*
hírnek örvendő családi szálloda és penzió. Fekvése
kitünő, közel a főutakhoz
hez, színházhoz, kaszinóhoz
és a fürdőházhoz. Elegáns
társastermek. Fürdő. Lift

Altkanntes Familien-
Hotel, Pension, bestens ge-
legen, in nächster Nähe der
Hauptpromenaden, Thea-
ters, Casinos und des Kurmittelhauses. Elegante
Gesellschaftsräume. Bäder.
Warmwasser. Lift
Autogarage

FEKETE SZARVASS-HONKESMÁRKON

Entwurf : Wilhelm Wanko, Satz : Ladislaus Lombár. — Ohio-Antiqua, Kursiv und Ohio-Kraft, sowie Fuss-Vignette (10.) der Schriftguss AG. vorm. Brüder Butter, Dresden. Salzmann-Vignette (9.) der Schriftgiesserei J. G. Scheller & Giesecke, Leipzig.

SZOLNOKI ELSŐRENDÜ MŰSOR KABARÉ

Slágerszá-mok

AZ ÚJ INAS

Írta: MIHÁLY ISTVÁN

Fel lépnek: Antal Erzsé, Betegh Bába, Faragó Sári, Fehér Gizzi, Ferenczy Károly, Haraszty Mici, Horth Hella, Kondor Ibolya és Kőváry új kisleppel

Krajnik Mária, Lukács Sári, Radó Sándor, Virágh Jenő, Jávor Árpád, Lendvay János, Novotni Sándor, Figyelmessy József és Őri magánszámokkal

ÚJ DALOKKAL

FARSANGI MÓKÁK

VIDÁM SZÓVAL

Előadás kezdete 1/29 órakor

ALUS RIZSPOR

ALUS SZAPPAN

ALUS, ARCKRÉM

A hölgyvilág legkedveltebb púderja. Semmiféle ártalmas alkatrészt nem tartalmaz. A Salus rizspor porcellán- és kartondobozokban kerül forgalomba 2000, 3000 és 5000 koronás adagolásban

A kezét, arcbőrt puhítja, mert a legfinomabb glicerinolajat tartalmazza. Kellemes rózsá-illata valamennyi hasongyártmányú szappanét magasan túlszárnyalja. Kis darab 1500, nagy darab 2500 kor.

A kozmetika mesterműve. Az arcbőrt felfrissíti és finomítja. Kellemes illatú, ártalmas alkatrészeketől mentes. Salus Baby a fiatal hölgyek arckrémje. Egy tubus 500, egy tégely 1500 korona.

BÉRAZAY ILLATSZERTÁR KÉSZÍTMÉNYEI

KAPHATÓK MINDEN JOBB DROGÉRIÁBAN

Entwurf: Wilhelm Wanko, Satz: Adalbert Topits. — Ohio Schrift, Kursiv und Ohio-Kraft, sowie Corty-Vignette (11.) der Schriftguss AG. vorm. Brüder Butter, Dresden. Sonnenglitzer (12.) der Schriftgiesserei J. G. Schelter & Giesecke, Leipzig.

Tervezte: Wanko Vilmos, szedte: Topits Béla. — Ohio antikva, kurziv és Ohio Kraft betű, valamint Corty vignetta (11.) a Schriftguss AG. vorm. Brüder Butter, Dresden betűöntődeből. Sonnenglitzer sugárdíszítés (12.) a J. G. Schelter & Giesecke, Leipzig betűöntődeből.

**ZWENOTZ
KERITZ
KERTIÖK**

Kunstblätter. Wandschmuck. Trauer- und
Glückwunschkarten. Tisch- und Tanzkarten.
Speisekarten. Schachteldecken. Kartonmaggen.
Packungen aller Art. Buchausstattung. Werk-
und Bilderdruck. Werbedruck: Plakate und
Affichen. Etiketten. Marken. Steinzeichnungen

(HEUERDORF) S. H. S. HORNA ULICA 3606

13

ANGOL ÉS FRANCIA NŐI SZABÁSZATI MŰTEREM

GOLD ÖDÖN

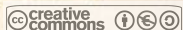
BUDAPEST IV, DEÁK FERENC UCCA 34. SZÁM

Mindenféle női ruházati cikket: kosztümöt, uccai ruhát,
ősz-tavaszi és télikabátot, blúzokat, divat-
aljakat a legújabb divat szerint
jutányos áron
készít.

14

Entwurf: Wilhelm Wanko, Satz: Ladislaus Lombár. — Dolmen und Zier-Dolmen (Hauptzeilen), Salzmänn-Ornamente (13.), Sonnenglitzer-Ziermaterial und Salzmänn-Vignetten (14.) der Schriftgiesserei J. G. Schelter & Giesecke, Leipzig. Venus-Grotesque der Schriftgiesserei Ludwig & Mayer, Frankfurt a/M.

Tervezte: Wanko Vilmos, szedte: Lombár László. — Dolmen és díszes Dolmen betű (fősorok), Salzmänn díszítés (13.), Sonnenglitzer díszítőanyag és Salzmänn vignetták (14.) a J. G. Schelter & Giesecke, Leipzig betűöntőéből. Venus groteszk a Ludwig & Mayer, Frankfurt a/M. betűöntőéből.

A digitális változat a MEK Egyesület (<http://mek.oszk.hu/egyesulet>) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Olcsó,
mégis modern és
jó munka!

Aasztalos és Lakásberendező Vállalat R-T

Budapest V, Falk Miksa ucca 15. Telefón 125-75. szám

Saját vagy idegen
rajzok után készít:
Művészi szalón-,
ebédlő-, háló-, fürdő-,
dolgozó-, dohányzó-,
társalgó-, valamint
előcsarnok-berendezé-
seket. Elismert
bútortervezők és
iparművészek által
tervezett teljes
lakás- és belső
berendezéseket

15

HOCKING & BERINGER

BÁNYA-, KOHÓ- ÉS VEGYÉSZMÉRNÖKÖK

Bármily bányászati, kohászati és vegyészeti ügyekben szakszerű véleményyt nyújtanak

Bányák, kohák és vegyipari telepek berendezését és szakszerű irányítását is elvállalják

BUDAPEST
V,
VILMOS CSÁSZÁR ÚT
28
TELEFÓNSZÁM
102-01

16

hezebb feladatai közé tartozik s ezt a céltudatos mesterszedőnek nem is szabad elhanyagolnia. Aki reklám-kártyát rendel, — feltéve persze, hogy maga is tisztában van ennek fontosságával, — az bizonyára nem sajnálja a ráfordítandó költséget, de ennek ellenében kiváló munkát is kíván. A nyomdának sem lehet közömbös, hogy egy-egy nála rendelt reklámyomtatvány milyen kivitelben kerül ki a szedő és nyomó keze alól, mert hiszen egy jól sikerült nyomtatvány reklámja nemcsak a megrendelőnek, hanem az előállító nyomdának is.

Amikor azonban reklámkártyaszedésről írunk, vagy olvasunk, ne várjunk szigorúan megszabott szokásfélekéret, mert ilyeneket — ezt már számtalanszor megírtuk, — ma az akcidencia nem ismer. Legfeljebb irányelveket kell leszögeznünk, amelyeknek gyakorlati alkalmazását azután a mesterszedő szaktudása, ügyessége, ötletessége s főként művészi divathoz való alkalmazkodási képessége együttesen juttatják érvényre.

A reklámkártyaszedés irányelvei igen röviden foglalhatók össze.

A reklámkártyának az első rápillantásra is el kell árulnia annak a cikknek, tárgynak, vagy ténykedésnek a vezérszavát, ritkább esetben a cég nevét, amelynek reklámozását célozza. Ezt többféle módon érhetjük el, és pedig:

1. a reklámozandó tárgy megnevezésének erőteljes előtérbe nyomásával (1., 2., 3., 5., 7., 10., 12. és 15. példák);

2. a reklámozandó tárgy ábrával való feltüntetése által (pl. a 16. példánál);

3. a reklámszöveg valamilyen alkalmas mondatának slágerszerű feltüntetése által (4., 8. példák).

Ebből folyólag önként adódik egy második igen fontos irányelv és pedig az, hogy a reklámkártya slágerszava, vagy mondata és az egyéb szöveg között minél nagyobb legyen az érvényesülési kontraszt. Ennek eszközei is többfélék, és pedig:

1. a kívánt kontrasztnak a betűfokokozatokban való érvényesítése (2., 3., 10., 13., 14. és 15. példák);

2. megfelelő szinkontraszt alkalmazása (4., 7., 8. példa) és

3. a vezérszó többszörös ismétlése (7. és 12. példák).

A harmadik és legfontosabb irányelve a reklámkártyaszedésnek az eleven, sablontól mentes, a köznapitól eltérő, tehát feltűnésékkeltésre alkalmas szedés-kompozíció, aminek megteremtése természetesen a mesterszedő legfőbb gondja kell hogy legyen.

Ugyancsak a mesterszedő feladata azután ezt a három főbb irányelvet lehetőleg teljes mértékben érvényre juttatni, azonban úgy, hogy egyiket a másik-
kal is kellő összhangba hozza.

Az e cikkhez tartozó tizenhat szedéspéldánál ezeket az irányelveket teljes mértékben érvényesítettük.

Az 1. példa élővirágokból készült koszorúkra és egyéb alkalmi virágalkotásokra kívánja felhívni a figyelmet. A szedéshez reklámbetűnek egyáltalán nem mondható betűfajta használtam, mert az ajánlott árucikkhez méltóbb a finomabb megoldás. A fősor reklámerejét pedig a vignetta tárgya is fokozza. A vig-

netta lebegő, szárnyaló alakja teljesen indokoltá teszi a kacsaringós, felhőzetre emlékeztető díszek alkalmazását s ezek viszont a fősorok hasonlóan eleven, lendületteljes kiképzését vonták maguk után.

A 6. példára ugyanezek a megállapítások érvényesek, de míg az 1. példa szövege egy foltban nyert kiképzést, addig a 6. példánál — részben a papír nagyobb alakja miatt — a szöveg és dísz nagyobb üres folttal elválasztott két oszlopban képeztetett ki, ami nagyban hozzájárult a nyomtatvány eleganciájának fokozásához.

A 9. példa is ugyanezen szempontok alapján kapott olyan lendületes megoldást, amely reklámszerűségét az előbb említett 1. és 6. példákénál jelentékenyebben növeli. A vignetta ugró szarvasa szinte ráoktrojálja a mesterszedőre az ilyen lendületteljes megoldást, mely nemcsak a fősorok kiképzésében jut kifejezésre, hanem a mellékszöveg haránt dülő sorfoltjából is kicsendül.

A 2. példa igen egyszerű reklámszedés úgy sorkiképzés, mint díszítés tekintetében. Hatása a slágerszó oszlopszerű alakításában gyökeredzik, mely hatást nagyban fokozzák a kétoldalt alkalmazott oszlopos díszítménysorok.

A 3. példánál a fősoroknak ugyancsak oszlopszerű kiképzésével kerestem a hatást, de mivel a szövegnek nem a név a fontosabbik része: a névsorokat díszítménysorokkal és alnyomatos színfolttal tettük tömör, az egész kompozícióból kiemelkedő foltta, hogy ezáltal a két oszlop közötti papírsíkon vékony betűből szedett szöveg annál inkább kiemelkedjék.

A szín- és foltkontrasztkeresés érdekes példája a 7. számú mintaszedés. Nagy ellentétet kerestem úgy a betűfokokozatok és betűképerősség tekintetében, mint a színezésszeli megoldásoknál. A hatás kissé túlélénk, amit tompítani van hivatva a keret, meg a betűk körül futó tónus.

A 15. példánál ugyancsak nagy a folt színű kontraszt a fősorok és az egyéb szöveg sorai között, amit valamennyire enyhít a papíros szabadon hagyott foltja.

A 8. példánál az élénkszínű oszlop a rányomtatott slágermondattal, a 10. példánál viszont az oldaldísz teszi szembeötlővé a reklámkártyát. A szövegkiképzés azonban merőben ellentétes e két példánál, míg a 8. példa szövegét hat csoportra osztottuk, addig a 10. példa szövege egy kompozíciót alkot. Az előbbinél a tónus képezi az összefogó színfoltot, nehogy a szedés laza konstrukciója végkép széttessen, a 10. példánál viszont a tónusnak hatásfokozó hivatása van.

A 4., 5., 11., 12. és 16. példánál a részsütös futó sorok és díszek a reklámszerű megoldásra való törekvés eredményei. A 4. példánál egyetlen sortömeg körül helyezett slágerszöveg sorai, eltérő színezésük dacára is kitűnően egészítik ki a kompozíciót, a díszítésként alkalmazott madárfigurák pedig nemcsak élénkítő hatással bírnak, de egyben a sorkiképzés irányító vonalait is adják. Az 5. példa színes szalagdísz két részre osztja a papírsíkot s ezzel a szöveget is két csoportra bontja, de a virágdísz körül alkalmazott sorkörívek ismét egységes kompozícióvá alakítják. E sza-

vakból alkotott körívek szerepét a 12. példánál) a fény-sugárkévek töltik be, mert a több sorosoporra tagolt szöveget egymáshoz fűzik. A 11. és 16. példák keresztetű sorkiképzésének reklámszerűsége letagadhatatlan, de összefoglaló kompozíció-részletről is kellett gondoskodni, máskülönben az egymástól távolodó fősorok önálló életet élnének e sajtótermékeken. A 11. példánál a körszedés, a 16. példánál viszont egyfelől a vignetta meg a mellekiszöveg, másfelől a keretdísz képezik az egységesítő elemeket.

A 13. és 14. példánál a cégnevek reklámozása volt a cél. Mindkettőnél kellőképp érvényesül is a cégnév: a díszítés a 13. példánál csak a szolid kísérő szerepét

látászik betölteni, valójában azonban ugyanolyan kompozíció-diktáló ereje van, akárcsak a 1., 2. és 9. példák vignettáinak: a sortömb elhelyezését csakis a díszítés szabja meg. A 14. példánál az árucikk mineműségét a vignetták tüntetik fel, a felhőkbl előtörő nap-sugarak viszont a szöveg egyéb részéhez igazodnak s támogatják a hatásfokozásban.

Amint látjuk, szedéspéldáink alapos átgondolás után készültek és váltak alkalmas reklámkártyamintákká. A felhasznált anyagok egyszerűek, alkalmazási módjuk nem is túlságosan bonyolult s a kettő egybevéve pedig megmutatja a helyes utat a szép és jó reklámkártya-szedéshez.

A z I n t e r t y p e s o r ö n t ő g é p

(Első közlemény) — *Ásmerteti: Herzog S.*

A külföldi szaksajtót újabban ismét a szedő-gépek ügye foglalkoztatja. Ezek közül is az Amerikában (Brooklynban) gyártott Intertype körül folyik a leghevesebb vita, annyira, hogy erről folyóiratunknak is tudomást kell vennie, ha meg akar felelni azoknak a feladatoknak, amelyeket olvasóival szemben mint a szakmai események hű krónikása vállalt. Előrebocsátjuk, hogy mi a vitában nem veszünk részt, mert tudjuk, hogy rendszerint mi az indítóoka annak, ha konkurrens vállalatok vitába bocsátkoznak egymással. Mi csupán tárgyilagos leírását kívánjuk adni annak a szedő- és soröntőgépnak, amely a világháború befejezése óta csöndesen terjeszkedik Európában is.

Csak egy tekintetet kell vetnünk a gép ábrájára és nyomban meglátjuk, hogy az Intertype első modeljei tulajdonképpen Linotype-gépek és csak az »Intertype« felírás árulja el, hogy mégsem azok. Az Intertype C-s.m. (side magazine = oldalbetűtár) modelje már eltér a többi modeltől és főleg abban különbözik a többi modeltől, hogy a lapunk egyik régebbi számában bemutatott Linotype splitmagazin-hoz hasonlóan kettős magazin-állvánnyal van felszerelve. Ezen a gépen szedik a lapok fő- és alcímeit egy, két és három lap-hasábnyi szélességben.

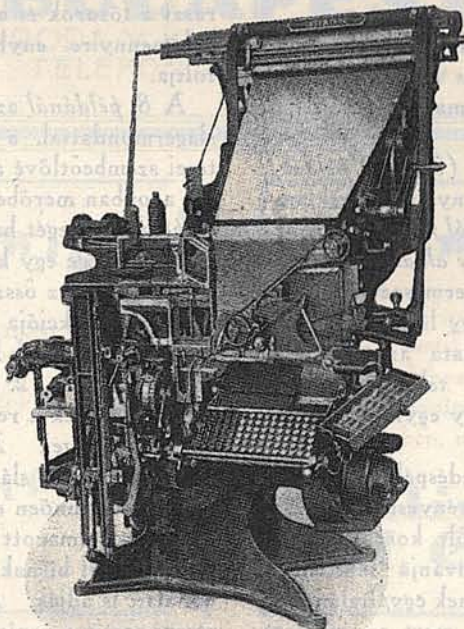
Ridder Hermann, a newyorki újságkiadók egyesületének elnöke 1912-ben vállalatot létesített Intertype-gépek gyártására. Nem törődött azzal, hogy ilyen módon beleütközik az amerikai Linotype-társaság szabadalmi jogaiba és csak azt tekintette, hogy e társaság monopóliumának megtörése árán a Linotypenál szerinte jobb gépet szerkesszen. Érdekes a története annak, hogy miképpen igyekezett ezt a célt elérni. Mielőtt az

első Intertype gyártásába belekezdtek, megvizsgálta a Linotype-társaság valamennyi szabadalmát, azután Amerika mindama nyomdávalatához fordult felvilágosításokért, amelyek Linotype-gépekkel dolgoztattak, hogy így megtudja a gép előnyeit és hátrányait. A beérkezett 1200 kimerítő jelentés szolgált aztán alapul az Intertypenak nevezett megjavított Linotype-gép gyártásához. 1913-ban az első gépek már elhagyták a gyárat, tehát az Intertype éppen tízesztendőss multtal bír.

A Linotype-gyár nem nézte tétlenül Ridderék munkálkodását és szabadalmainak védelmében 1913-ban bepörölte őket. Az első pör két éven át húzódott, mialatt a két társaság nagy propagandát fejtett ki gépei érdekében. A Linotype-társaságot keresetével elutasították és kevés kivétellel ez volt a sorsa a többi pörnek is, amelyeket különböző szabadalmak megvédése érde-

keben indított. Az amerikai Linotype-társaság monopóliuma végleg megtört, szabadalmi is lejártak, és így az Intertype-társaság akadálytalanul folytathatja gépeinek gyártását. Most mind a két vállalat serényen dolgozik és mindegyik igyekszik a lehető legjobb gépek gyártásával a piacon helyzetét megszilárdítani.

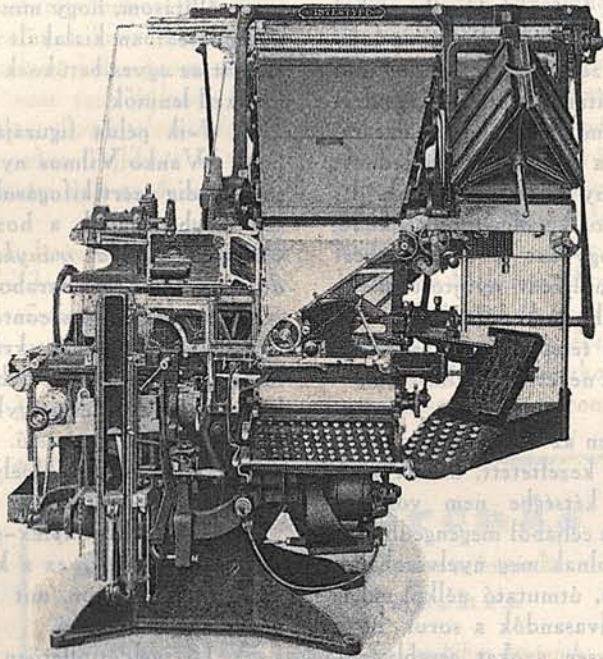
Az Intertype környékén úgy vélik, hogy a gép sajtáságos megszerkesztése révén olyan szedő-gépet sikerült a világpiacra hozni, amely kiküszöböli a Linotypenak mindazokat a szerkezeti hibáit, amelyek az évek folyamán panaszok forrásai voltak. Ezeket a panaszokat a Linotype-társaság állítólag nem vette figyelembe, mert erre a konkurrencia hiánya miatt egyszerűen nem volt szükség. Egész sereg olyan gép került a piacra, amelyek szerkezeti hibá-

Intertype C model

ban szenvednek és ennek következtében munkaközben zavarokat okoznak. Csak amikor veszedelmes versenytársa támadt, igyekezett a gyártmányait tökéletesíteni.

Az Intertype-szedőgépet olyan változatokban és annyiféle alakban gyártják, mint semilyen más gépet. Rendkívül elmés készülék az úgynevezett normalizált (egyszerűsített), magazin nélküli Intertype, amelyre egy magazin rászerezése után az egytárú *A* modelt, kettős-magazin rátétele után a *B* modelt, hármasmagazin rászerezése után pedig a *C* modelt kapjuk. A betűtárak egyenként is föltehetők, úgy hogy az *A* modelből tetszés szerint *B* modelt, a *B*-ből *C* modelt nyerhetünk. Ugyanez áll az oldalmagazinokkal ellátott modellekkel is. Az utóbbiakból négy model készül. *AD-s.m.* modelből is kettőt gyártanak. Az egyik három magazinnal és három oldal-magazinnal ellátott gép 30 cicerő sorszélességig, a másik ugyanolyan 40 cicerő szélességig. Ezekon kívül az *X* model két betűtárral, a *Z* model egy magazinnal van felszerelve. Amint látjuk, éppen tízféle modelt gyárt a brooklyni Intertype Corporation. Az *X* és a *Z* modellek Linotype-gépek, amelyeket

Intertype D-s.m. model

az Intertype-gyár alapjaiban átalakított és az Intertype-gép egyszerűsített tartozékaival szerelt fel. Az Intertypenek ezek az újításai bármely Linotype-gépre felszerelhetők.

A *D-s.m.* modelt a három-három magazinjával tehát szöveg- és címszedésre használják. A keskenyhasábos

amerikai lapok címei négyöt hasáb szélességre összesen kilenc betűnemben szedhetők ezen a gépen. A legnagyobb címbetű öt cicerős, tehát a nagymennyiségű címeteket és az összes hirdetések Intertype-gépen szedik, nem szólva a díszítő- és a léniaanyagok öntéséről.

Minden Intertype-gép nagy matricakészlettel van ellátva, táronként 1500 darab betűvel. A gépek hajtóerejüket vagy közvetlen villanyerőátvitel, vagy transzmisszió útján kapják. Minden gép önműködő gázfűtéssel van berendezve, de kívánatra lényegesen egyszerűsített villany- vagy benzolfűtővel szállítja a gyár.

Ezzel nagyjában ismertettük az Intertypenak azokat a tulajdonságait, amelyek külsőleg különböztetik meg a Linotypétól. Befejező közleményünkben a belső eltérésekről és újításokról fogunk beszámolni.

Replika Kun Mihály válaszára

Írta: Markovits Kálmán

Kun Mihállal a »Retrográd haladások« című cikkem révén vitába keveredvén, nekem adott válasza nem maradhat viszonzás nélkül, ha csak az önvédelem jogos voltán felül el nem akarnám ismerni azt is, hogy Kun Mihály ellenbírálatainak igazat adok és ezzel az általam előzőleg elmondottakat teljességükben bakafantóskodásnak tekintem. De még ezenfelül is tartozom a Magyar Grafika olvasótáborának bizonyos felvilágosításokkal az ellenérvek alátámasztásául felhasznált reprodukciós bizonylatokat illetően.

Feljogosítottnak érzem magam, bizonyos, a kritikusoknak adott tanácsadással szemben, holmi magaslatra való emelkedés tekintetében egyszerűen kitérhetni és mielőtt rátérnék az egyes példák kritikájának ellenbírálataira, tisztázni kívánom a mozgási elmélet visszatükröztetésének vitássá vált kérdését. Kénytelen vagyok állításomat megismételve, nyomatékosan hangsúlyoztatni, hogy mozgást rajzbeli nyugtalansággal érzékeltetni nem lehet. A mozgás egyedüli kifejezője a

mozdulat valamely jellegzetes pillanatának lerögzítése. Ki ebben kételkedik, tekintsen be valamely illusztrált sportlap versenyfelvételeibe és meg fog győződni, hogy mindazon reprodukciókon, hol az atléta, labdarúgó stb. stb. munkája közben került a felvevőgép lencséje elé, látható és érezhető a mozgás ténye, minden ábrázolásbeli nyugtalankodástól mentesen. Kísérletessék meg e mozgási kép fokozása a retus valamely módján olyképp, hogy a képre nyugtalan felületeket vagy vonalakat viszünk, a kép veszíteni fog úgy természetességében, mint mozgási kifejezésében.

Ennek a kérdésnek tisztázásával rátérhetek az egyes példák bírálataival szemben kifejtett ellenkritikára. Kun Mihály szerint az 1. példánál nem azért szögletes, majd hajlított a szedés formája, hogy a kacsakaringós körítés alkalmazhatóvá váljék, hanem ellenkezőleg, azért került alkalmazásra a kacsakaringó, hogy összefogja a részekre osztott szedésfelület alakilag egymástól eltérő formáit. Rendben! De most mondja meg Kun

Mihály, ebben az értelmezésben már nem erőszakolt a nyomtatvány szerkezeti felfogása? Még most is állítom, hogy az, annál is inkább, mert a kacskaringó alkalmazására vonatkozó, kettőnk közt fennálló nézeteltérés, annak miért való felhasználását illetően, körülbelül úgy hat, mint az a vita, mely azt kíváná eldönteni, vajjon az acetylénnek van-e fokhagymaszaga, vagy viszont. Ennél a fogas kérdésnél valahol ott látom a vitázók egységét, hogy bizony a fokhagyma is, az acetylén is bizony bajosan mondható illatosnak. A boyok körüli vitánkban viszont minden, általam is soha kétségbe nem vont elmélet dacára, továbbra is vallom, hogy bár a boyok *felém* haladnak, de ugyanakkor a nyomtatvány felől távolodnak. És bár ez egyáltalában nem fontos körülmény vitánkban, mégsem engedhetem meg, hogy azt a kevés babért — melyet bizonyára fájdalomdíjként nyújtott ellenkritikusom azzal, hogy a szellemeskedés minduntalan visszatérő, finom, de sokszor tendenciózus szemrehányásával kívánta bírálatomat a neveltségbe fullasztani, — ily olcsón megtépázza.

A 2-ik példa sorainál éppen az a baj, hogy minden sor külön életet élő módon kezeltetett, holott azok szövegi összetartozandósága kétségbe nem vonható (habár a sorok elválaszthatása céljából megengedhetetlen önkényeskedések nyilvánulnak meg nyelvszabályzati szempontokból is), mégis, útmutató nélkül nehéz eltalálni, minő sorrendben olvasandók a sorok, hogy összefüggő mondatokká lehessen azokat gereblyézni.

A 3-ik példánál, ha választ kíván Kun Mihály arra, hogy láttam-e már háromszögletű zászlót hegyével felfelé lógni, úgy bár azt mondom: »nem«, de viszont azt is mondom, hogy láttam ily lobogót nyílt terepen, szélirányban fölfelé lengeni. A tükörképet illetőleg ellenben koncedálok az »él« szó helytelen alkalmazását. A hullámokat illető felvilágosítást viszont köszönöm és így a magyarázat után felvilágosodottan el is fogadom. Ellenben Kun Mihály fogadja tőlem igaz üdvözetem még selypítő kislánya meglepően világos felismerőképességét illetően, hacsak nem kívánt Kun Mihály humorizálni azért, hogy ezzel bizonyítsa, miszerint bizonyos megoldásai nem szorulnak néminemű magyarázatra.

A 4-ik példa elleni kifogásaimat is fentartom, de a védekezés végső soraira alább majd még visszatérek, midőn-reflektálni fogok az önmehtagadást illető megjegyzésre. Addig is azonban szívesen vettem volna, a tengernyi hullámsorok ily tömegben általam igazoltnak el nem fogadott megokolása mellett, bizonyos, a hajót illető magyarázatot. Vagy tán ezt is a kislánya fogja megadni?

Az 5-ik példa olvashatási akadályait illető megjegyzésemet sem lehet elütni azzal, hogy ily értelemben ezután majd könyvet sem lehet olvasni, mert azt lapozni kell. Kun Mihály tudja, legalább annyira, mint én, hogy mi a tördelési szabályok alfája ép az olvashatás szempontjából és ennek tudatában egy tételes szabálytalanságot *billegetési* lehetőségekkel menteni nem lehet.

A 6-ik példa kivágási felülete eléggé szokatlan és,

ha a *szokatlan* fogalma fedi a *jó* fogalmát, úgy a példa eredetije egyenesen kitünő nyomtatvány volt, bár azt én, a hivatkozott és aláhúzott *szakkritika* dacára, is jónak találni nem tudom. Vagy talán a *szakkritika csak akkor szakszerű, ha elismerő*? Vonatkozik ez a Mendelsohn-írásra is, mit ha könyvbetűnek felhasználnak is Németországban, mégsem dőlt meg az az állításom, hogy mint írás rossz, mert nem fedi a nyomdászatban kialakult azon általános nézetet, mely szerint az egyes betűknek önmagukban is olvashatónak kell lenniök.

A 7-ik példa figuráját még az sem okolja meg, hogy Wanko Vilmos nyomdászlegény, a 8-ik példa sorai pedig azért kifogásoltattak, mert míg az első két szó szögben halad, a hozzátartozó harmadik iránya vízszintes és ez az *iránykülönbség az összetartozandóságban belül* töri darabokra a tulajdonnevet.

A 9. példa gipszbeöntött szedését sem tartom elfogadhatónak, mert ha kritikámban arra hivatkoztam, hogy az a megoldási lehetőség csak a litografiában helyénvaló, az jelenti egyben azt is, hogy a tipográfiai megoldás nem megfelelő. Nem, még akkor sem, ha a szedés megkönnyítése céljából gipszöntőműhelyt rendezünk be.

A 12-ik példa duplex-papíron nyomva bár olcsóbbá teszi a megoldást, ez a körülmény azonban mit sem változtat mindazon, mit egyébként a nyomtatványra nézve megemlítettem.

A 13. példát illetően hiába tartja Kun Mihály bóknak azt, mit a példára vonatkozóan közöltem. E bóknak tudniillik története van, mit szívesen elhallgattam volna, ha Kun Mihály a történetek kihatása alapján kialakult szövegezés révén nem jutott volna el következtetésében odáig, hol semmivé enyészővé deklarálja mindazt, mit kritikámban a példákra vonatkozólag elmondottam. Így azonban kénytelen vagyok elmondani, hogy a »Retrográd haladások« című cikkemben az e példára vonatkozó fogalmazás eredetileg olymód volt tartva, hogy félő volt, miszerint egyes olvasók azáltal, hogy a hangsúly a *borgőzre* volt helyezve, tévesen bár, de célatosságot fognak találni az elmondottakban. Távol lévén tőlem a megbántásnak gondolata is, úgy változtattam a szövegezést, hogy az veszítse el látszólagos életét. Így aztán, ha a hangsúly az eredeti fogalmazáshoz képest nem a »barhangulatra« helyeztetik, a mondat értelme nem marad öntudatlan elismerő vallomás és így nem erőtlenedik el a hajmeresztő szedésre vonatkozó megállapítás sem.

De éppen e példával kapcsolatosan utalok az »Az Üzlet« című lapra is, mely »Muszáj nevetni« címen foglalkozik e példával, azt reprodukálja és levágja a sárga föld... alá.

A 14-ik példa *ritmusa* jó cégér arra, hogy eltakarassék általa mindaz, mi a nyomtatványon joggal kifogásolható, míg a 15. példára vonatkozólag csak azt tudom kérdezni, nem lehetne-e azt sokkal jobban megoldani a kínosan odabiggyesztet kacskaringó *függvény* nélkül is? Egész nyugodtan elmaradhatna erről a nyomtatványról az oda nem való »díz«, de persze akkor más beosztású és főleg más *felfogású* megoldás kellene.

Így elértem aztán odáig, hogy a 16-ik példa *állítólag* meztelen női figuráját, melyet a magyarázat dacára sem tudok annak felismerni, figyelmen kívül hagyva, védekezhetem, szemben azzal a megállapítással, mely szerint az a kritika, amely csak konstatálni tud, de megokolni nem: értéktelen. Ha jól értem (legalább is az e megállapítás kapcsán felhozott bírálati példázat alapján ezt kell értenem), a kritika alá vont nyomtatványpélda bírálata alkalmával mindenkor rá kellene mutatnom arra, hogy mi volna a kivitelezés helyes módja. Hát erre summáris választ kell adnom. A kifogásolt nyomtatványokon *nem tud stíluson belül javítani az, ki magát a stílust tartja elvetendőnek!* Hisz minden hiba a rendszerben rejlik és az irány helytelen voltának megvilágítása volt az őszintén bevallott cél.

De válaszolnom kell arra is, hogy a nyomdászoknak nincs egyetlen oly szakkritikusuk, aki a komoly tárgyilagosság színvonalán tartaná mondanivalóját. Kár volt bírálatom alapján a hivatott szakkritikusokra ráhúzni a vizes lepedőt, mert ha én, ki nem vallom magam annak, Kun Mihály szerint eltértem a tárgyilagosságtól, mikor az ízlés nevében emeltem szót, az még nem ok arra, hogy ennek alapján másokra is rápirítsom. Különben szerkesztőjének véleménye alapján engem sem vádolhat meg Kun Mihály a tárgyilagosság elejtésével, mivel a Magyar Grafika szerkesztője volt az, ki kritikámat nobilisan és tárgyilagossan tallta.

És talán mégis Biró Miklósnak van igazsága Kun Mihállyal szemben. Legalább ezt látszik igazolni az »Az Üzlet« és a »Nyomda és Rokonipar« idevágó és egyező állásfoglalása is, melyekbe semmiképp bele nem folytam. De igazolják azt a munkaadói körökben elhangzott egyöntetű nyilatkozatok, továbbá a művezetők egyesületében megnyilvánult nézetek is.

Végül rátérek öngazolásul arra, hogy mennyire tagadtam meg kritikámban önmagamot szűkebb környezetem elismeréséért. Kun Mihály volt szíves lereprodukálni a cégem által használt könyvelőzékét és impresszumot.

Ezek csakugyan erősen expresszionista irányzatúak, dacára annak, hogy már idestova három esztendősek. Születésük titkához pedig hozzátartozik az, hogy a tervezési megbízás alkalmával, régebbi munkái alapján, feltételezhettem a készítéssel megbízott művészről, hogy el tud majd térni azon impresszióktól, melyek egy ötesztendő, a kínai határon eltöltött hadifogság elzárkózottságában gyülemlettek fel benne, az előtte folyton ismétlődő motívumok láttán. Az impresszumnak csak negyedik rajzát (a három előző rendelkezésre áll) és a negyedik rajzzal egyidejűleg elkészült előzékét akceptáltam, mert számolnom kellett a művész szenzibilis természetével és egy továbbkorrigálás a művészi meggyőződés és a laikus ízlés közti differencia szembenállása alapján már bántó lett volna. Ugyanannyira bántó lett volna az is, ha a rajzok kivitelre nem kerülnek. Mikor tehát abba a fatális helyzetbe kerültem, hogy egyéni ízlésemet alá kellett rendelnem más, de el nem ítéhető érzéseknek, *egyéni* nyomtatványaimon alkalmaztam azt, minek alkalmazása ellen most tiltakozom és így az önmegtágadás nem most, hanem három esztendeje történt, külső körülmények kényszerítő

hatása alatt. De, ha nem is így történt volna az eset, még akkor is más elbírálás alá esik valaminek egyéni alkalmazása és más elbírálás alá annak szaklapban történő, oktató és propagatív felhasználása! Az egyik magánügy és esetleg momentán egyéni kedvtelés, a másik a közre ható, esetleg káros befolyásolás.

A befolyásolás legeklatánsabb bizonyítéka különben a Falragasz című füzet fedőlapja, melyet Kettinger Antal betűszedő tisztára a Magyar Grafika nevelő hatása alatt, és mint utólag elismeri, a Butter-féle mintafüzet nyomán tervezett, rajzolt és vágott ólomba. Sajnálom végtelenül, hogy e fiatal és a keves tanolni, fejlődni törekvő munkások egyikét azért éri az első csalódás, mert történetesen abban az officinában dolgozik, amelyiknek vezetője nem tudott dicsérő kritikát adni egy új kísérletről. Azonban talán ez a körülmény fogja Kettingert meggyőzni arról, hogy min-

150.000 koronás nemzetközi pályázatunk újévi üdvözlőlapokra

Szokásunkhoz híven ezidén is jutalomdíjban kívánjuk részesíteni a Magyar Grafika szerkesztőségének beküldendő legjobban és legszebben előállított újévi üdvözlőlapok készítőit. Míg azonban eddigi pályázatunkon csak hazai olvasóink vehettek részt, addig ezidei pályázatunkon bármely más nemzetbeli szaktársak is résztvehetnek, tekintet nélkül arra, hogy előfizetői, avagy rendszeres olvasói-e lapunknak.

Az újévi üdvözlőlapok előállítására nézve semminemű korlátozást sem szabunk, de ama kívánságunk honorálását kérjük, hogy a pályázók modern felfogásban készült munkákkal vegyenek részt a pályázaton. A beküldendő újévi üdvözlőlap lehet szedésről vagy rajz után készült kliséről való nyomat, avagy mindkettő kombinációja. Pályázni lehet nemcsak saját használatra készített, hanem megrendelésre készített üdvözlőlapokkal is.

A pályázaton résztvevő újévi üdvözlőlapok tíz (10) példányban küldendők be; az egyik példány hátlapjára irandó a pályamunka szedőjének vagy rajzolójának és nyomójának neve és pontos lakáscíme.

Pályadíjakra összesen 150.000 koronát szánunk, mely összegből a következő díjakat szabjuk meg: I. díj 40.000, II. díj 30.000, III. díj 20.000, IV., V. és VI. díj 10—10.000, VII., VIII., IX., X., XI. és XII. díj 5—5000 korona.

A pályamunkák szedéseit kérjük 1924 január 30-ig állva hagyni.

A pályamunkák részletes bírálatát a Magyar Grafika 1924. évi február havi számában közöljük s ugyanezen időben úgy Budapesten, mint néhány vidéki városban, nemkülönbön külföldön (Kolozsvár, Zagreb, Prága, Pozsony, Wien, Berlin és Leipzig) kiállítjuk.

A pályamunkák 1924. évi január hó 6-ig az alábbi címre küldendők be:

Magyar Grafika szerkesztősége
Budapest VI, Aradi ucca 5

denkor igazam volt, midőn tompítani igyekeztem terveiben a természetestől való elhajlásokat, miket csak azért nem nyomok el teljesen, hogy kedvét ne szegjem az önálló alkotások és a továbbképzés terén.

A fedőlap távlati hibájára való figyelmeztetést szívesen veszi Kettinger úr, ki tisztára az önképzésre van utalva, midőn rajztudásában tökéletesedni kíván és még ilyenkor is csak azt az időt szentelheti a tanulásnak, mely a sorzóvással való foglalkozás után marad fenn.

Most is köszöni a távlati hibára vonatkozó tanítást, csak azt furcsálja, hogy egy egyszerű *könyvfedőlapot*, melyen a címet jónak látta táblaszerűen elhelyezni, *falragaszszempontból* rossznak bírálják és hogy egy régebbi munkáját (a hivatkozott újévi kártyát), mely a Magyar Grafika pályázatán dícséretet nyert és ott reprodukáltatott, utólag vágnak le. Hogy pedig ezt furcsálja, az onnan van, mert nem tudja, hogy a *tárgyilag*os kritika módszere az, hogy amit egyszer dicsértek, utólag leszólnak és amit a szerkesztő jónak talált, a munkatárs erőszakoltan félre magyaráz csak azért, hogy üthessen egyet rajta.

Mert hisz annak, hogy a Falragasz címlapja különnyomatban a Magyar Grafikához került, előzménye az volt, hogy mikor Biró Miklós úr annak első próbenyomatát meglátta, azt igen jónak találta és miután hangjából nem pusztá udvariasságot véltem kivehetni és érdemes munkásom fáradozását jutalmazni kívántam, fölajánlottam a nyomtatványt mellékletként.

A szerkesztőnek tehát jó volt, ami munkatársának rossz. Ebből arra merek következtetni, hogy az a távlati hiba, mely kétségtelenül fennáll, nem lehet nagyon kiáltó. Ezt bizonyítja némileg a »Nyomda és Rokonipar« és az »Az Úzlet« is, melyek nemcsak a Magyar Grafika 7-ik számával foglalkoztak, hanem az én kis reklámfüzetemmel is, és Kun Mihály-nak módjában áll a két-két bírálatot össze-

Schelter & Giesecke betűöntőde vignettája

vetni és megállapítani, melyik kiadvány nyert kevesebb elismerést.

De még tánfontosabb ennél megtárgyalni azt, lehet-e egy szaklap részére nem kevés költséggel rendelkezésre bocsátott mellékletnek sorsa az, mi ezé a mellékleté lett. Kétségtelen, hogy a szaklapnak joga, sőt kötelessége a beküldött nyomtatványok megbírálása, ha azonban előrelátható, hogy ez a kritika, habár igazságos, mégis lesújtó lesz, úgy meg kell kímélni az önzetlen szaklaptámogatót egyrészt a nem megvetendő költségektől, másrészt attól, hogy az áldozatkészsége ellenében a nagy nyilvánosság előtt diszkreditálják és vissza kell utasítani a mellékletet. Azt hiszem, ehhez kétség nem fér és nem tudom, nem fog-e ettől az elvi állásponttól történt eltávolodás oda vezetni, hogy kartársaim, kik amúgy sem nagy bőkezűséggel látják el a Magyar Grafikát mellékletekkel, az én esetemen okulva, ezentúl még kevésbé fogják azt megtenni?

Ennyit kívántam elmondani Kun Mihály válaszával szemben, és midőn a magam részéről befejezettek tekintem a lefolyt vitát, nemcsak lojalitásból, de meggyőződésből is ki kell jelentenem, hogy ötletesség és invenció tekintetében minden elismerés megilleti Kun Mihályt és csak sajnálni tudom, hogy a szakma nem rendelkezik több, hozzá hasonló munkaerő fölött.

Sajnálom ezt még akkor is, midőn Kun, szerintem úgy az irányzat, mint annak megvédése tekintetében téves ösvényeken jár. Még csak köszönöm azt a szíves vendégszeretetet, mely módot nyújtott arra, hogy e kérdés összefoglalóan kerüljön a lap olvasói elé és így mindenki megalkothassa a vita meritumát illető, önálló és tárgyilagossá véleményét.

*

Markovits Kálmán úr fenti replikájáról lapunk legközelebbi — karácsony előtt megjelenő — számában részletesebben foglalkozunk.

Hogyan tette fönkre Mark Twaint a szedőgép?

Írta: Bászló Dezső

Mark Twain 1880-ban százezer frankot fektetett abba a vállalatba, amely a James Paige által feltalált szedőgép kihasználását célozta. Egészen természetes volt, hogy olyan ember, aki életpályáját mint könyvnyomtató kezdte, kiváló érdeklődést tanúsított azon módosítások iránt, amelyek az egykori mestersége technikai eszközeinek célszerű átalakítását célozta. Ez a Paige afféle költői lelkületű álmodozó volt, aki bízott önmagában és sorsában.

»Gépem — mondá elmés cinizmussal — mindazt megcsinálhatja, amit egy ember, avagy még inkább egy csomó ember teljesíteni képes, kivéve ha sztrájkol, vagy többet iszik a kellesténél.«

A kiváló humorista arra a biztatásra ment bele a vállalkozásba, hogy a találmány tökéletes, csupán a gép

mechanizmusa szorul még egynémely kisebb módosításra. Hogy azonban a gép elérje a tökély legnagyobb fokát, 100.000 vagy legfeljebb 150.000 franknyi maximális tőkére lenne szükség.

Mark Twain megadta a 100.000 frankot.

Egy esztendő elmúlt, de a gép még nem volt készen. 20.000 frank kellett még, hogy minden alkatrész, amelyből össze volt téve, oly pontossággal működhesen, mint egy élő szervezet.

Mark Twain megadta a 20.000 frankot.

Ettől kezdve a gép 20.000 frankot nyelt el havonta minden látható eredmény nélkül. Mindez nem kedvetlenítette el a feltalálót. A Paige-féle szabadalomnak a legszigorúbb számítás szerint legalább 175 millió frankot kellett volna jövedelmeznie Amerikában és

100 milliót Európában. Ha a regényírók állapítják meg a jövedelmet, melyet egy szerencsés spekulációnak hoznia kellene, a kikalkulált összeg elől sohasem hiányzik a *legalább* szó.

A gép ezalatt napról napra követelőbb lett. Mark Twain már legszűkebbre redukálta családjának kiadásait: nem csupán szerzői jogait és egy tekintélyes tőke jövedelmét, hanem végül egész vagyonát elnyelte a Paige találmányának feneketlen zsákja. A regényírónak most már csak egy reménysége maradt. Azt hitte, hogy akad majd olyan milliomos vállalkozó, aki el lesz ragadtatva egy rendkívül sok alkatrészből álló gép bámulatos és boszorkányos teljesítményeitől és aki nem fog cserbenhagyni ilyen pompás találmányt.

Erre vonatkozólag több kísérlet és ajánlat történt.

Egy Jones nevű tőkésnek 1891 február 19-én keltezett levele megfosztotta Twaint ez utolsó reményétől is. Az óvatos vállalkozó ugyanis, miután alapos értesülést szerzett arról, hogy a feltaláló a tíz esztendő óta szünetlenül kért és kapott pénzt sikertelenül költötte el gépére, szakszerűen és alaposan megokolt levelében visszautasította Paige ajánlatát.

Mark Twain anyagilag teljesen tönkre volt téve. 950.000 frankjába került a találmányok mezejére történt eme kirándulása. Az amerikai humorista — noha későn és nagy összeg árán — végül is kiábrándult Paige szedőgépéből. Mark Twain tönkrement ugyan, de elég józan volt ahhoz, hogy legalább nem csinált adósságot olyan találmányra, amelynek életképtelenségéről, ha későn is, de mégis csak meggyőződött.

Húsz esztendő óta először történt, hogy Mark Twainnek kimerült minden segélyforrása és nem volt egyéb tőkéje, mint a saját munkája. Nyolc nap múltán, miután megkapta Jones levelét, amely megfosztotta utolsó reményétől, férfiasan munkához látott. Elővette egy 1878-ban az *Emberi lélekről* szóló, félben hagyott értekezésének kéziratát, azt átnézte, befejezte és kiadásával szép sikert aratott.

A termékeny író kevésbé volt szerencsés, midőn egy színdarabból regényt akart írni. Ezzel a kísérlettel kudarcot vallott. Nem ritka eset, hogy jó regényből rossz színdarabot csinálnak, de szinte példátlan dolog az, hogy rossz színdarabból jó regényt tudtak volna valaha csinálni. A *Claimant*, amely a színpadon megbukott, nem került el a sorsát akkor sem, amidőn regényalakban lett a közönségnek feltalálva.

Mark Twaint — aki azt hitte, hogy 175.000 példány fog elkülni könyvéből, — mindazonáltal nem kedvetlenül tette el ez a balsiker. Valóban csodálatra méltó az az erély és bátorság, amellyel a kiváló író küzdelmét a sors váltakozó szeszélyeivel megvívta. Alig hogy egészsége helyreállott, elhatározta, hogy Európába indul. Szerződést kötött a Mc. Clure-féle szindikátussal egy levélsorozatra vonatkozóan, amelyet körútjáról fog küldeni. Hatszázezer franknyi díjat biztosított magának e munkájáért. Másrészről Laffan, a *Sun* igazgatója, egy másik levélsorozatra vonatkozóan kötött szerződést Mark Twainnel, úgy hogy az írónak minden egyes levélért ötezer frank díj jár. Ez ugyan nem jelentett még vagyont, de arra elég

volt, hogy a híres regényíró egyelőre meg legyen mentve a nyomasztó anyagi gondoktól.

Európai körútján hol kedvezett, hol pedig hátat fordított neki a szerencse. Párizsi tartózkodása alatt közel volt a kétségbeeséshez, de Bécsben, Berlinben, Londonban egyik sikert a másik után aratta. Midőn Amerikába visszatért, olyan fogadtatásban részesült, akárcsak egy győztes hadvezér. Nem csupán helyreállította háztartásának erősen megbillent anyagi egyensúlyát, hanem európai körútja arra is elegendő hasznot hozott neki, hogy a dollárok hazájában nevéhez és írói tekintélyéhez méltó életmódot folytathasson.

Szakoktatás

GA HELYES MAGYARSÁG ÉS A KORREKTOROK a címe annak az előadásnak, amelyet dr. Balassa József tanár úr tartott november 11-én a Segélyző-Egyesület gyűléstermében. Az előadást a Budapesti Korrektorok és Revizorok Köre és a Budapesti Hírlapszedők Köre együttesen rendezte és elseje volt az idei fölolvadási évad előadásainak. Az előadó a leggyakrabban elkövetett hibákra hívja föl a korrektorok és a szedők figyelmét és felsorol egész sereg olyant, amilyen hibákat a korrektoroknak ki kell javítaniok. A szedőnek és a korrektornak ez a joga és kötelessége természetesen nem terjed az irodalmi vagy tudományos munkák kéziratainak a megváltoztatására, csupán az úgynevezett mindennapi szükségletnek szánt hibás kéziratok javítására, amiért a nyomtatványok megrendelői csak hálások lehetnek. Ezzel kapcsolatban nagy vonalakban vázolta az előadó a stilsztyikát is. Nem kívánható, hogy minden író három legnagyobb költőnk: Arany, Petőfi és Ady Endre művészi színvonalára emelkedjék, de aki magyarul ír, az magyarul írja le gondolatait. Az írás a gondolkodás tükré. Zavaros írás az író zavaros gondolkodását árulja el. Vannak írók, akik csak magyarul tudnak és írásaik mégis telve idegenszerűségekkel, mert ezek nem is érzik, hogy vétének a magyar nyelv helyessége ellen. A lapokban különösen sok a barbarizmus. Az előadó itt a legutóbbi időben szemébe ötlött több hibát említ meg, mint a *bebeszélni*, *fölfektetni* a könyvet, *műrégiségek* művészi régiségek helyett, azután a Magyar Grafikában is szóvá tett idegenszerű műveltetés: a *sejtetni engedni*, a *sejteti* helyett és a többi. A szórend ellen is sok író vét. Például: angol fonthamisítókat fogtak el, rendőrök és kocsisok harca két halottal és így tovább. Az ilyen nevetséges hibákat a korrektornak okvetetlenül ki kell irtania. Lépten-nyomon találkozhatunk az ilyen hibákkal: *férfvel*, *férfnek*, holott a szó többese, a *férfiak* szó eléggé mutatja, hogy *férfnak* a helyes. Összetévesztik a *föltalálni* cselekvő szót a *fölfedezni* szóval. Az első új gépek vagy készülékek föltalálására alkalmazható, a másikkal már meglévő tárgyak vagy földrészek fölfedezését jelzik. *Ellentmondás* és *ellenmondás*, *fáradtság* (Mühe) és *fáradtság* (Müdigkeit), és az előadó több chez hasonló összetévesztést említ meg.

amelyeket a korrektornak ki kell javítania. Egy különben gondosan szerkesztett napilapban az *egyelőre* helyett az *egyenlőre* szót láthatjuk. Nem helyes, ha az *i* végzésű helységnevek melléknévi alakjaihoz még egy *i* betűt ragasztunk. Például a dunaharaszti, olaszii, piskii és a többi, ezek egy *i*-vel helyesek. Éppen így helyes a *félegyházi, nyíregyházi, kossuthfalvi* a *félegyházai, nyíregyházai és kossuthfalvai* helyett. A tanulságos példák sokaságát a hallgatóság élvezettel hallgatta és a Korrektorkör elnökének az előadóhoz intézett köszönőszavai visszhangjaként lelkesen éljenezte meg dr. Balassa József tanár urat, aki mindenkor szívesen tesz eleget az előadásokat rendező két kör meghívásának. Bizonyára érzi, hogy a nyomdai munkások méltányolják azt az eléggé meg nem hálálható munkát, amelyet a tanár úr a magyar nyelvbe kerülő idegenszerűségek gyomlálásával végez. h

SZAKTANFOLYAMOK. A Grafikus Művezetők Egyesülete novemberben is folytatta előadásait. A nyomdásztanulók részére minden pénteken, a szakmunkások részére pedig minden hétfőn este tartottak előadásokat a Typographia szerkesztősége mellett lévő ülésteremben. A nyomdásztanulók előtt *Karátsony Imre* főgépmester érdekesen beszélt a gépmester munkájáról és a géptermi munkában használatos segéd-eszközökről. *Gunesch György* művezető a nyomdahigiénéről és a betürendszerekről tartott előadást. Részletesen ismertette a külföldi betűszisztemákat, miközben jó gyakorlati tanácsokat nyújtott a fiuknak. *Schultz Alajos* az alakbeosztásról általában és az alakok helyes beosztásáról beszélt a fiuknak, különösen a gépmester- és nyomótanulókra való tekintettel. *Göncz Mihály* a síma szedésről mondott el sok hasznos tudnivalót az öt hallgató fiuknak. — A szakmunkások részére *Bauer Henrik* főgépmester tartott előadást, még pedig a Világosság nyomdában, ahol szemléltetően mutatta be a nyomtatógépeket minden kis részecskéjükben. *Löwy Salamon* igazgató a tipográfiai vázlatkészítésről tartotta meg bevezető előadását, amelyet a már mult számunkban említett mesterszedők és grafikusművészek felváltva folytatnak, gyakorlati úton oktattva hallgatóikat. *Walter Ernő*, a Berger és Wirth-féle festékgár igazgatója két estére terjedő előadást tartott a festékekről és a festékeverésről. h

Művészet

CUKROS FÉNYKÉPEK. Ebben a keserű világban talán csak egy van még, ami méztől édes: és ez a belvárosi fényképezők egy részének kirakata. E cukorinséges kornak ezek a legédesebb gyümölcsei: a pesti szépek, amint egy-egy divatos bájfényképen megjelennek. A zamattól szinte csepegő fényképező úgy rendezi el őket, mint modern Junókat, a shimmy nemtőit, a szőke bőrösnet és a pihető tőzsdebizományosnet. Görög istennők meztelenségében jelennek meg fent, egy prémkereskedő kirakata gyanánt alul, hol hajlongó Lédák ök, hol mint Laviniák tar-

tanak magasra egy szendvicsestálat. Egész különös válfaja az a giccsművészetnek, amit itt a tehetségtelen fiatal fényképezők és fényképezőnők egy része úz, összekeverve a Dob-utcát a mitológiával és a művészetet a fürdőkosztümmel. Az ember szinte észre sem veszi tőlük azt a pár igazán művészetértő és mesterségtudó fényképezőt, akinek minden ember egy külön feladat, minden beállítás gondos szeretet elmélyedésének gyümölcse és akik embereket egyszerű, közvetlen, természetes mivoltukban adnak a lencse és objektív tudása szerint, nem pedig a túlfinomult marhabizományosok esztétikai érzései szerint. N. P.

FAMETSZETEK ÉS INICIÁLÉK. A »Deutsche Kunst und Dekoration«, a jeles német művészeti folyóirat nemrég érkezett számában kedves ismerősöket üdvözölhetünk. Ismeretlen ismerősöket. Kozma Lajosnak néhány oldalra való könyvdíszét és iniciáléját közli a folyóirat, kapcsolatban egy német hímező- és csipkészaklap számára készült gyönyörű címlappal. Csupa új ajándék a szorgalmas művész bőségszarujából. Csupa finom ékszere egy játékos grafikai fantáziának. Stílusban, ötletek és naivitás dolgában Kozma Lajos ma egyedülálló jelenség az egész európai grafikában. Nemzeti és népies ízt, mely régi szép nyomtatványaink, gyönyörű cserépeink és iromba hímezéseink kedves vonalait átültette egy modern formavilágba, nemcsak mi élvezzük, de immár idegen kultúrterületek is nagyra becsülik. Ezekben a Kner nyomda részére készült könyvdíszeken, amelyek legtöbbször szabadon felhasználható szövegközi vagy tipográfiai dísznek van szánva, egyre jobban eltolódik a fametszettechnika irányába és másrészt egyre több figurális elemet ültet a pusztá ornaméntális könyvdíszítő elemek közé. Egy egészen különös zamató, százados álmokból felébredt magyar formavilágot vonultat fel Kozma a könyvlapokon, mint marionetteket a bábjátékos s nekünk örülnünk kell, hogy ilyen európai ízléssel jelenik meg a mi sajátosságos magyar művészetünk a nyugati színtereken. A lakásberendező Kozma mellett a grafikus Kozma sikerének annál inkább örülnünk kell, mert éppen egy magyar művész példája hirdeti a külföldnek ismét a művészetek oszthatatlan egységének már-már feledésbe menő igazságát.

Nyomtatástechnika

KLISÉK KEZELÉSE A NYOMÁS ELŐTT nagyon fontos kérdés, de aki otthonos a teendőiben, minden nehézség nélkül oldja meg feladatát. Mielőtt a klisé a gépbe kerül, a gépmesternek meg kell győződnie arról, vajjon eléggé kiegyenlített-e az ahhoz, hogy hosszadalmasabb egyenetlés nélkül is jó nyomatot nyerjen róla. El lehet mondani, hogy ez az előzetes kellősítés tulajdonképpen a legszükségesebb munka a klisékről való nyomásnál. Minden klisé alapos megvizsgálásnak vetendő alá, mielőtt a nyomógéppel kerülne összeköttetésbe, különösen akkor, ha fára van rászögelve. Ha a klisé vasra vagy ólomra van erősítve,

ami szintén előfordul, sok bosszúságot és munkát takarít meg a nyomó, sőt az kellősítés ebben az esetben rendszerint feleslegessé is válik. A fatalpazatnak természetesen csak jóminőségű száraz- és keményfából kell készülnie, mert a legtöbb klisé faja mindaddig, amíg a gépbe kerül, ugyan változatlanul egyenes marad, de a gépben csakhamar hétrét görbül. Mostanában ugyanis régi, elhasznált klisék fájára is szögeznek az új kliséket, amelyet tehát fokozott figyelemmel kell egyengetni, hogy minden oldalán egyenes legyen. Hogy a klisé egyenletesen áll-e a talpazatán azt úgy állapítjuk meg, ha a klisé a formazárólapra fektetjük és végénél ujjainkkal gyengéden lenyomjuk. A klisének ennél a tevékenységünknel nem szabad az ellenkező végén felbillennie, táncolnia, felemelkednie. Az esetleg tapasztalt egyenetlenséget azután papiros- vagy kartoncsík aláragasztásával kell kiegyenlíteni. Itt rá kell mutatnunk egy általánosan elterjedt rossz szokásra. Ugyanis sok helyütt túlsok ragasztópépet (kleisztert) vagy enyvet kennek a klisé aljára és oldalaira, sőt nem egyszer egészen bele is mártják a klisé terbe. Ez nagy hiba, mert ezáltal a fa újból nedvessé válik, ami a karton és a klisé fájának elhajlását idézi elő. Ezt el kell kerülni. Azért elegendő, ha a kleiszterrel a klisé sarkait vékonyan bekenjük, csak annyira, hogy a ráragasztott papiros vagy karton megmaradjon rajta. Ezután következik a klisé oldalainak a kiegyenlítése, amit rendszerint elfelejtene, pedig ez a nyomás folytonossága szempontjából nagyon fontos. Ha a klisé oldalai ki vannak egyenlítve vagy enélkül is pontosan egyméretűek, akkor a maszatólódás a minimumra csökken, mert ez klisés formáknál teljesen ki nem küszöbölhető. A klisé egyenlőtlen oldalait úgy kell kiegyenlíteni, hogy a klisé a zárólapra fektetik, jó vasstéget veszünk, amelyet felállítva végigvezetjük a klisé oldalán, úgy, hogy az a stéggel derékszöget alkosson. Így pontosan megállapíthatjuk, hol szorul a klisé esetleg kiigazításra. Ha valahol réseket látunk, azokat keskeny papiros- és kartoncsíkokkal kiegészítjük mindaddig, amíg a stég szorosan rá nem fekszik minden részére a klisének. A ragasztás tartós legyen. Aki felteszi magában, hogy a fentiek szerint fog eljárni a kezéhez kerülő klisékkel, bizonyára minden bosszankodás és időpazarlás nélkül is jó munkát fog végezni. h

A FESTÉKKEVERÉS BIZTONSÁGÁNAK FOKOZÁSÁRA egy német kollégánk azt ajánlja, hogy a festéket ne a festékkövön vagy zárólemezben keverjük ki, hanem *üveglemezben*, amely alá a nyomandó munka egy eredeti papírívét helyezzük. Azt állítja, hogy a kívánt színárnyalatot így sokkal könnyebben tudjuk kikeverni, állandóan a szemünk előtt lévén a papír színe is. Ez az eljárás különösen intenzív színű papirosoknál válik be.

CELLULOIDRA nem lehet nyomtatni s ezért a sokszor látott celluloid-reklámtáblák rendszerint úgy készülnek, hogy a nyomás a rendes módon történik kartonra vagy erősebb minőségű papírra, mely nyomatra azután vékony, átlátszó és szintelen lakkal

bevont celluloidlemez helyeznek és ezt lepréselik. Ezen eljárásnál csupán arra kell ügyelni, hogy a nyomatok ne sok festékkal készüljenek, máskülönben a festék a celluloidlemezen az erős préselés folytán a rajz vagy betűk vonalain túlra szorul ki és elmaszatólódik.

Új betűk és díszek

A BERTHOLD-FÉLE BLOKK BETŰCSALÁD, CSILLAG- ÉS VONALDÍSZEK. E sorok között egy közel kétévtizedes betűt mutatunk be olvasóinknak, mint egyikét ama újabbkori betűknek, amelyek szépsége, praktikussága és gyakorlati becse maradandó a betűtermelés terén. A blokk család ötféle fajtát ölel fel: a Berliini groteszk, a vékony, a félkövér, az

Borítás a sajtókon
GRAPHISCHER VERLAG
Berliini groteszk *Berliner Grottesque*

Bücher-Katalog
MASCHINENBAU
Vékony blokk *Dünne Block*

Róna Laios, Budapest
PAPIRGYÁRI RAKTÁR
Félkövér blokk *Halbfette Block*

Solinger Gußstahl
RHENANIA-WERK
Blokk reklámbetű *Block Reklamschrift*

Nyomdai Gépek
STAHL UND EISEN
Kövér blokk *Fette Block*

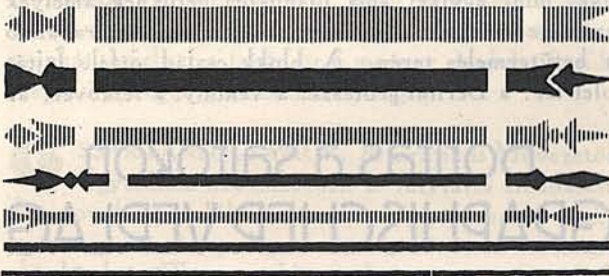
egész kövér blokkot és a blokk reklámbetűt, amely valójában a család apjaként tekintendő, mert ez volt a sorozat legelső fajtája, mely hihetetlenül rövid idő alatt óriási elterjedettségre tett szert. Amint sokan tudhatják, a Berthold-féle blokk reklámbetű egyike a legelső olyan betűöntödei termékeknek, amelyeknek öntödei technikai kivitelénél az akkoriban újszerű művészeti követelmények teljes mértékben érvényesültek. A blokk betű parafa-íróeszközzel írt betű s ennek következményeképp a betűkép vonalainak szélei nem egyenletesek, híven visszatükröztetik az íróeszköz szorító ujjak minden biztonság dacára is érvényesülő rezgését. A betűnek ez a sajátossága abban az időben még novum volt, minék következtében a betű

a szakemberek különös érdeklődését vonta magára és ennek folyományaként divatbetűvé vált. Praktikumossága is felbecsülhetetlen, mert egyes kurrens és verzális betűi két-háromféle szélességben öntettek s ez — a tömszedés virágkorában — nagy előnyt jelentett, mert — hogy csak egy példát említsek, — ha egy négy-

Csillagsorozat

Sternschmuck-Serie

Fekete és szürke tusléniaák rézanyagból
Schwarze und graue Tuschlinien aus Messing

cicerós betűből szedendő sor normálbetűkből 34 ciceró hosszú sort adott, úgy az egyes betűk keskenyebb változatainak felhasználásával 31–32 ciceróra volt rövidíthető, vagy pedig a szélesebb variációk közbeiktatásával 35–36 ciceróra volt kifejleszhető, anélkül, hogy a sor művészi tökéletességű képe a legcsekélyebb mértékben is szenvedett volna. A Berthold betűöntőde azután az évek során ezt a reklámbetűt sorozattá fejlesztette a fentebb elősorolt és e sorok között bemutatott fajtákkal, amelyek mind ugyanolyan művészi és praktikus termékek, mint a család törzsbetűje. A Berthold-féle betűöntőde — mely érdekkörébe több német betűöntődét vont be, így a lipcsei Klinkhardtsche Schriftgiessereit is, — újabban néhány más fajta betűt és díszítőanyagot hozott forgalomba, melyek közül ez alkalommal a csillagsorozatot és a fekete és szürke tusléniaákat mutatjuk be, mint olyan termékeket, amelyek egyszerűségük dacára a legváltozatosabb formában használhatók fel.

W

Technikai újítások

LINOPLATE-ELJÁRÁS a neve annak a legújabb amerikai eredetű technikai műveletnek, amellyel közönséges szedőgépsorokat lemezzé lehet formálni. Az erre a célra szolgáló gépet az alábbiakban amerikai leírás alapján ismertethetjük. A lemezzé formálandó szedőgépsorokat elsősorban mindkét végükön megfelelő csapokkal ellátva kell önteni, hogy a nyomásra kész oldalakat azután képükkel lefelé fordítva egy különleges zárókeretbe lehessen szorítani. Az így szilárdan bezárt gépszedésoldal a Linoplate-készülékbe kerül, amely körfűrész segítségével körülbelül egy mittel

vastagságnyira levágja a gépsorok alsó részét, egy marószerszerkezet pedig pontosan ciceró vastagságra egyengeti. Ezután körülbelül másfél milliméternyi mélységű csatornákat vág be a készülék a még mindig szilárdan bezárt és legyalult gépsorok alsó részébe, és pedig egymástól 5–6 cicerónyira. Ezután a keretet kivesszük a készülékből, a fentebb említett csatornába vékony acélsodronyokat húznak, forrasztófolyadékmal megtöltik és vékony forrasztóótlemezzel befödik. Az így összeforrasztásra előkészített gépsorlemez egy speciális szerkezetű forrasztógépbe kerül, amely a csatornák egymástóli távolságának megfelelően beállított, elektromosság útján hevített acélrudacsák segítségével az acélsodronyokat a csatornába forrasztja. Ezután a már egybeforrasztott gépsorlemez ismét visszakerül a Linoplate-készülékbe, amely most már véglegesen pontos vastagságra kellősi és fazettaszélekkel látja el. Az ismertetést olvasván, önkéntelenül is felvetődik a kérdés: mire jó az ilyen meglehetősen hosszadalmasnak látszó és tökéletesen aligha lebonyolítható eljárás, amikor ismerjük a tömöntést. A prospektus erre is ad választ. Biztosítékot nyújt arra, hogy a készülék abszolút pontosan és az ismert, megszokott tömöntési eljárásnál sokkal gyorsabban működik, persze teljesen automatikusan. Ólomanyagban nagy a megtakarítás, a nyomás sokkal tisztább, mint tömöntvényről, s ezt még fokozni is lehet, ha a lemezt nikkeleztetjük. A Linoplate-készüléket New Yorkban állítólag sok üzemben sikerrel használják.

Feljegyzések

A VILÁG LEGKISEBB KÖNYVE a British Museum egyik legeldugottabb sarkában látható. A könyvecske alig nagyobb egy férfiujj felénél, de mindamellert kitűnően szedték, nyomása pedig mester-munka. A könyvvilágnak ez a törpéje százoldalas, rendkívül vékony papirosra nyomva és a rézkarcok kiválóan művészi munkák. A képek többszínnyomásúak. A könyvecske 1839-ből való. 1921-ben a Dante-kiállításon is láthattunk egy miniatűr kötetet, amely a Divina Commedia mind a három részét tartalmazza és amelynek magassága 5 1/2 cm, szélessége 3 1/2 cm, vastagsága 2 cm. A betűket ehhez a munkához is külön öntötték. 1850-ben kezdték meg az elkészítését és csak 1878-ban sikerült kiszedni, mert nem akadt mindig vállalkozó szedő, aki föláldozza szemévilágát. A Dantino kiszedése közben is öten vakultak meg. A Dante-könyv tehát már csak utódja az angol »Bijou-Almanach«-nak és ehhez képest valószínűségi óriás. Hogy a világ legkisebb könyve hány szempár áldozatába került, arról nem szól a krónika, de hogy a különböző bibliofilek tetszésének megfelelt, az bizonyos. És ez a fő.

LAPUNK E HAVI SZÁMÁNAK FEDŐLAPJÁT Wanko Vilmos tervezte és metszette linoleumba. A vignetta a Schriftguss AG. egyik Hahnemann vignettájának nagytársa. Nyomása Pollák Lipót munkája. Mellékleteink ugyancsak Wanko Vilmos tervei

után készültek: A mellékletek nyomását *König Béla*, a szöveg nyomását pedig *Mazák János* végezte, *Retter Illés* géptermi művezető szakszerű felügyelete mellett.

Szedéstechnika

Q KESKENY BETŰFAJTÁKAT NE RITKÍTSUNK! Napilapjaink hirdetéseiben mind gyakrabban láthatunk keskeny betűkből szedett sorokat, amelyeket túlságos mérvben megritkítottak. Sőt legutóbb majdnem valamennyi budapesti napilapban megjelent egy ilyen keskeny betűből szedett hirdetés — végig ritkított sorokkal. A ritkítás igen hálás eredményű technikai művelet, ha a maga helyén alkalmazzuk, de keskeny vágású betűket legfeljebb egy-két ponttal szabad ritkítani.

1. A hirdetés feltűnővé tétele elsősor
2. A hirdetés feltűnővé tétele el
3. A hirdetés feltűnővé téte
4. A hirdetés feltűnővé

Amint a fenti példákban látható, a tömör sor kifogástalanul érvényesül és kitűnően alkalmazható. Az egy ponttal ritkított antikva vágású sor már nyugtalaná válik s ez a nyugtalanlás annál inkább fokozódik, minél erősebb a ritkítás; a négy pontos ritkítás már abszurdumszámba veendő, mert helyett már rendes félkövér antikvát is felhasználhatunk. (5.)

5. A hirdetés feltűnővé

A groteszk vágású betűk, amint a 7. mintasorból láthatjuk, az egy pontos ritkítást még kibírják, sőt a két pontos spacionálás (8. sor) sem olyan kellemetlen

6. A hirdetés feltűnővé tétele elsősorban
7. A hirdetés feltűnővé tétele első-
8. A hirdetés feltűnővé tétele el
9. A hirdetés feltűnővé téte
10. A hirdetés feltűnővé té

hatású, mint a keskeny antikva egy pontos ritkítása. És a kellemetlen hatás annál erősebben jelentkezik, minél nagyobb, fokozatú a betű, példa rá a 11. sor.

11. A hirdetés
12. A hirdetés

mellyel szemben a jóval kisebb doppelmítellel sor jobban érvényesül és főként jobban hat. Verzális sorok ritkítása ilyen keskeny fajta írásokból szintén nem ajánlatos, noha a hatás valamivel jobb, mint a kurrens betűknél.

Szakirodalom

Q A MAGYAR NYOMDÁSZAT Pest, Buda és Óbuda városok egyesítésének ötvenesztendő évfordulója alkalmából jubileumi számot adott ki, amely a fővárosi könyvnyomtatás ötvenesztendő közelmultjával és szakkultúrájával foglalkozik. E történelmi cikkek, illetve visszaemlékezések Magyar Elek, Novák László, Leitner Pál és Szilágyi József kitűnő tollából erednek és mindenképpen dicsérik a szerzők eleven emlékezőtehetségét. Sorra vonulnak el előttünk a közeli mult jelentékenyebb alakjai és eseményei, s csak sajnálni tudjuk, hogy ebből a díszes sorból, amelyre minden magyar nyomdász büszke lehet, a legfigyelmesebb munka dacára is több érdemes szakíróknak, mesterszedőknek és vezéremberünk kimaradt; így — hogy csak néhányat említsünk: Hermann Károly, Gondos Ignác (egyik legszorgalmasabb szakírónk, könyvet is írt, a »Papir Ujságot« is szerkesztette), Hegyi Dezső, Stefáni József, Szabó István, Jánossy Péter, Busay Balázs, Kun Mihály, akik a szakkultúra terjesztéséből ugyancsak kivették a részüket; feltűnően kevés szóval emlékszik meg a lap Tanay József munkásságáról, még kevesebbet Pollák Simonéról, pedig mindketten, mint a Szakkör elnökei ugyancsak sokat, nagyon sokat dolgoztak a szakoktatásért. Különben a Szakkör utolsó éveiről sem emlékezik meg Novák szaktárs, holott ezekben az utolsó években érte el — a szakszervezet égisze alatt — legszebb fejlődését és a szakoktatás terén valóban tettekkel tényezővé lett. Hiába kerestük Krausz Soma nevét is, pedig hát élete és alkotásai mindenképpen méltóvá tették, hogy a nyomdászság Pantheonjában helyet kapjon. A szaklapok felsorolásából kimaradt a főnökegyesület hajdani Hivatalos Közlemények című lapja, amely címét meghazudtolva, tömördek szakikkal gazdagította szakirodalmunkat; kimaradt a most rendszeresen megjelenő »Nyomdaipar« is, nemkülönben a »Grafikus Művezetők Könyvtára« című füzetsorozat, meg Schlesinger Lipótnak a tanoncenevelésről írt hasznos füzet. Mindezekből eltekintve a jubileumi füzet érdekes és értékes munka. Technikai kiállítás elsőrangú és a Világosság nyomda becsületére válik. Tábor János, Pérely-Hercz Imre, Dukai Károly külön-külön és együttesen mindenképpen elismerésemre méltó munkát végeztek. A jubileumi szám ára munkásoknak 3000, munkaadóknak 5000 korona.

Q GRAFIČKA REVIJA. Egyik legutóbbi számunkban e folyóiratról úgy emlékeztem meg, mint amelynek szedéstechnikai iránya főként bécsi hatás alatt áll. Az idei VIII. füzet meglepetésként ezt a felfogást valamelyest megdöntötte. E szám valamennyi melléklete (10 levélfe) nagyjában abban az irányban halad, amelyért mi mostanában olyan záporoszerű verésben részesülünk. Az új irány eme térfoglalása reánk nézve csak örömdetes lehet, mert minden szónál jobban rációfal a mi »kritikusainkra«. A lap szóbanforgó szedéspéldáinak még nagyon meglátszik, hogy derék és ambiciózus tervezője még nem rázta le a laza koncepciójú szedésmódor nyűgét. Szedéspéldáinak legtöbbször az a hibája, hogy túlzellősek. A mi szedésmódorunk nagyfokú tömörséget és a díszítmenyekkel való egységes kapcsolatot kíván. Nagy érdeklődéssel várjuk a további példákat, amelyek már nyilván jobbakk lesznek, mert a gyakorlat teszi az embert mesterré, különösen akkor, ha a kezdő olyan nagy adag bátorsággal rendelkezik. Mert egyes példái kétségbevonhatatlanul ezt igazolják.

Q SLOVENSČKA GRAFIKA. Most kaptuk meg e lap legújabb 9-10. számát, melyben Trichy Kálmánnak a linómetszésről szóló cikke és az ehhez készült fedél és példák igen érdekes munkák. A lap egyébként nevezetes meglepetéssel

is szolgál, amit bizonyos körök figyelemébe ajánlunk. A lap Müller Sándor kollégánk egy mellékletét közli, amelynek egyik példája 9 sorból áll, de ebből 7 sor hullámvonalban kigyózik végig a papíron, s egyébként is a példa valahogy túlságosan fedi a mi irányunkat . . .

GA GRAPHISCHE REVUE legutóbbi számai is mintha a modernebb felfogás felé való orientálódásról tennének tanúságot, amin nem lehet csodálkozni, hiszen a bécsi szak-társak mindenkor a modern munkának hódoltak. A legutóbbi 5. szám néhány szedéspéldája és fedele ezt látszik igazolni. A füzet, amelyben több igen érdekes cikk kapott helyet, kiváló gondnal és jó ízléssel készült.

GA DEUTSCHER BUCH- UND STEINDRUCKER most lépett 30. évfolyamába, melyet igen tartalmas és szép füzettel nyitott meg. Ez a régi szaklap egyik leghatalmasabb tárháza a nyomdaipari tudnivalóknak s eddig megjelent füzetei a nyomdaipar mindenkori fejlődési stádiumainak hü tükörcsüdjai. Az októberi füzetben az írásművészet újra-éledéséről ír tartalmas cikket *Simons Anna*, majd egy érdekes cikket olvashatunk az orosz állami kiadóvállalatról. Egyik legnagyobb érdeklődésre számító közleménye szól a reklám különleges formáiról. Ezenkívül számos kisebb közlemény teszi dúsá a füzet tartalmát. E lap ára ezentúl füzetenként 50 aranyfennig s megrendelhető Berlin SW. 61. Teltow-strasse 32. szám alatti kiadóhivatalában.

GA TYPOGRAPHISCHE MITTEILUNGEN szeptember és október havi számai élénk tanúságot szolgálnak arra, hogy a német szakirodalom még a mai rendkívül válságos gazdasági helyzetben is igyekszik megállni a helyét. A szeptemberi szám a kölni Typographische Vereinigung megalapításának ötven esztendősi jubileuma alkalmából pompás technikai kiviteltel hagyta el a sajtót. A fedőlaptól kezdve a kolofónig minden ízében modern munka, amely értékes tanulságot szolgálhat mindazoknak, akik emléklapok, füzetek és díszművek előállításával foglalkoznak. Az irodalmi tartalom természetesen szoros kapcsolatban van a kölni jubileummal s valóságos monografiája a kölni nyomdaiparnak és a Vereinigung szakoktató munkálkodásának. Az októberi füzet is figyelemreméltó technikai megoldásban került kivitelre. Tartalmának iránya a majna-offenbachi Gebr. Klingspor betűöntőde munkásságának és eredményeinek regisztrálása. A Klingspor betűöntőde egyike azon német betűöntődéknek, amelyek mindenkor a legmodernebbet és legművésziesebbet nyújtják. A füzetet a Koch-antikva, a klasszikus Tiemann-antikva, a Neuland blokkbetű, a Frühling-Schrift és a Maximilian-betűből szedett mellékletek teszik értékessé és nívóssá.

GWERDEGANG EINER AUTOTYPIC — WERDEGANG EINES TIEFDRUCKES. Két érdekes mappát küldött be a lipcei *Rudolph Becker* szakkönyvkiadó cég. Az első mappa egy négyzínnyomás folyamatát mutatja be hét igen jól sikerült nyomtatásban, amelyekhez háromoldalas kísérő szöveg nyújt német alaposítással megírt magyarázatot. Ugyanilyen kiviteltű a másik mappa is, amely viszont a négyzínnyomás mélynyomást mutatja be. A két mappa nemcsak nyomdászok részére készült, hanem a laikusok is haszonnal lapozhatják. Mindkét munka technikai kivitele példaszzerű, a lipcei Fischer & Wittig céget illeti érte a dícséret. Ugyanezen cégnél marattak a mélynyomáshoz szükséges hengereket, míg a négyzínnyomás autotípiáit a bécsi Angerer & Göschl cég szállította ugyancsak a töle megszokott pompás kiviteltel. A két mappa ára egyenként 19.000 korona, mely összeg a Becker cég 12.182. számú postakareképzéstarti számlájára utalható át.

K ü l f ö l d

GA VILÁG EGYIK LEGNAGYOBB NYOMDÁJA az amerikai Egyesült Államokban fekvő long-islandi Jeece-Wilkinson nyomda, melynek berendezéséről néhány adatot olvashatunk az *American Printer*-ben. E nyomda főként

kereskedelmi nyomtatványok előállítására rendezkedett be, chez képest teljes felszerelése a lehető legtökéletesebb. Gép-termében számos kisebb gyorsajtó és téglés sajtó mellett 14 nagy, két szint nyomó Miehle-gép áll állandóan üzemben. A nyomdának saját festékgyára van és saját üzemében készíti a kliséket is. Cinkografiája a nagy európai kemigrafiai műintézetek méreteit messze felülmúlja. Ebben a klisékészítő intézetben van meg — állítólag — a világ legnagyobb fényképezőkamrája, amely egyben egyik legtökéletesebb alkotása a fényképezőgépiparnak. Az üzem állandóan 3000 munkást foglalkoztat higiéniai szempontból kifogástalan, óriási méretű munkatermeiben.

GHATALMAS TÜZVÉSZ pusztított az elmúlt napokban Bernben, amelynek áldozatul esett Svájc egyik legnagyobb könyvkereskedésének, a Franke-féle könyvkiadó-vállalatnak egész könyvtára. A tűz által okozott kárt közel egymillió svájci frankra lehet becsülni anyagi szempontból, de az irodalom- és műveltségterjesztést ennél sokkal nagyobb mérvű károsodás érte azért, hogy sok nagybecsű munkából a teljes meglévő készlet elpusztult s ennek újrapusztítása még Svájcban sem történhetik meg máról holnapra, sőt a vállalat antikváriumában sok pótolhatatlan könyvritkaság is elhamvadt. — Ugyancsak nagy tűzvész pusztította el Tunis legnagyobb grafikai üzemét, a „Journal Officiel” nyomdáját, mely teljesen megsemmisült. A kár meghaladja az egymillió frankot. A nyomda szép berendezésén kívül óriási mennyiségű, a vállalat pincéjében felhalmozott papiros is elpusztult az oltásnál használt víztömeg miatt.

GSVÁJC NYOMDAIPARÁRÓL osztrák laptársunk — a *Graphische Revue* — a következő adatokat közli: A svájci nyomdáknak 1922-ben 6422 munkás dolgozott (1921-ben 6939). A nyomógépek száma 2684, amelyből 1296 a gyorsajtókra, 912 a téglés gépekre, 85 a körforgógépekre és 391 az önberakókra esik. Egy év alatt 389 nyomógéppel, illetve önberakókészülékkel szaporodott Svájc nyomógépparkja. A szedőgépek száma 562, és pedig 315 Linotype, 167 Typograph, 9 Monoline, 71 Monotype. A szaporulat az 1919-es állománnyal szemben 165.

Üzenetek

GLAPUNK ÁRA. A hazai lappéldányok ára szaktársak részére 1000 korona, munkaadók részére (külföldi kiadás) 3000 korona. A lapkezelők jutaléka 10 százalék. — Lapunk egyes példányainak ára külföldön a következő: Angliában 1 shilling, Ausztriában, Németországban és Lengyelországban 7500 o. K., Belgiumban 6 frank, Csehszlovákiában 6 cs. K., Dániában 15 korona, Északamerikai Egyesült Államokban 25 cent, Franciaországban és Spanyolországban 5 frank, Hollandiában 75 cent, Itáliában 6 lira, Jugoszláviában 15 dinár, Norvégiaiban 15 korona, Romániában 26 lei, Svájcban 15 frank, Svédországban, a Balti államokban és Oroszországban 1 svéd korona. Legalább öt számra (felévre) való előfizetés esetén a fenti árakból 10 százalék engedményt adunk. Ausztria-, Németország- és Lengyelországból a lap ára *Vágo & Fabri Bankhaus cégnél* (Wien, Rosengasse Nr. 2) „Magyar Grafika — Ungarische Graphik” címen vezetett folyószámlájára utalandók át. Más államokból az összeg effektív valutában, ajánlott levélben küldendő be a kiadóhivatalnak: Budapest VI, Aradi uca 8.

Kiadó Biró Miklós.

Felölös szerkesztő Wanko Vilmos.

Főmunkatársak: Kun Mihály és Novák László.

Nyomatja a Globus Nyomdaipari Műintézet RT VI, Aradi uca 8 a Grüber Schmidt 1-es számú ábrafestékével.

A kliséket a Sokszorosítóipar állítja elő.

Lorilleux Ch. és Társa festékgyár

BUDAPEST IV. FERENC JÓZSEF RAKPART 27
TELEFÓN: 37-58, 93-29 * GYÁR: BUDAFOKON

**HENGER-
ANYAGOT**

KELLKOM!
Gyári
védjegy

LEGJOBB MINŐSÉGBEN SZÁLLÍT

KELLNER & KOMLÓS
VEGYÉSZETI GYÁR
FABRICĂ DE CHIMICALIE
SATU-MARE (SZATMÁR)

GERŐ ÉS GLÜCK

GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS GÉPJAVÍTÓ MŰHELY

Nagy raktár grafikai anyagokból, kő-, könyvnyomdai, könyv-
kötészeti, dobozgyári stb. gépek- és felszerelési cikkekből.

**Gépjavításokat
gépátalakításokat
gépszereléseket**

elvállalunk. Hívásra azonnal küldünk szerelőt. Mindennemű
javításokat legpontosabban, leglelküimeretesebben eszközölünk.
Használt szakmabeli gépeket a legmagasabb árban veszünk.

TELEFÓNHÍVÓSZÁM: JÓZSEF 142-47

Budapest VII, Hernád u. 28

Steyrermühl

papírgyár magyarországi vezérképvisellete

Mindennemű író-, nyomó- és csomagoló-

PAPIROST

raktárról szállít a

Freund-Barát-féle

papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet

Különlegességek: műnyomó-, vázlat-,
pauz- és pergamenpótló papirosok.

Állandóan nagy raktárt tart

az összes bel- és külföldi

papírfajtákból.

Budapest V, Akadémia u. 3

Telefón: 82-35 * Sürgőnyocím: Febarát Budapest

LINOTYPE

KÖVETKEZŐKET JELENTJÜK KI:

a „Linotype” szó mint áruvédjegy csakis cé-
günkre nézve részesül védelemben, és a „Lino-
type” szóval kizárólag tőlünk származó áruk
jelölhetők meg. Linotype-szedőgépeinket még a
szabadalmak egész sora védi, úgy hogy a
legtávolabbról sincs megengedve az összes
pótrészek utánzása. Védjegyünk megsértői
ellen több bírói ítélet a fentebbi értelemben
döntött. A Linotype-szedőgépekért általunk
nyújtott jótállás automatikusan megszűnik,
ha a gépen idegen cégektől származó pót-
alkatrészeket használnak. Aki tehát a „Lino-
type”-üzemében zavartalan működést és ki-
fogatatlan üntést kíván, az az összes pót-
részeket kizárólag csakis cégünknel szerezze be:

Ama visszaélésekkel szemben, amelyekkel a
„Linotype” áruvédjegyünkkel, hirdetésekben és
egyéb hirdetményekben kísérleteznek és azt a
látszatot keltik, mintha a Linotype-gépek összes
pótrészei más forrásból is beszerezhetők volnának
és mintha kívülünk mások is állíthatnának elő és
hoznának forgalomba Linotype-szedőgépeket, mi a

GUTENBERG-HÁZ GEEL TESTVÉREK

Mergenthaler Setzmaschinenfabrik G.m.b.H.

berlini cég vezérképviselőisége

WIEN VII, Budapest II, PRAG II,
Lerchenfelderstr. 3/ Hunyadi János-ut 12 Vrchlicky-Park 1

Tanzer Miksa grafikai szaküzlet

BUDAPEST VII, AKÁCFÁ UCCA 50. SZÁM. TELEFÓN JÓZSEF 106-31

Telefonszám 110-45 és 176-76

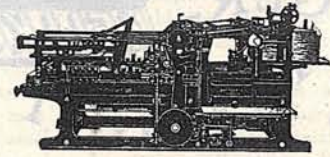
A zonnal szállít
tömöntödék részére garantált összetételű

BETŰFÉMET

Betűöntödék, könyvnyomdák és
ólmot, angol önt és antimónt napi áron.
Betűfém-hulladékok, fémszalakot és
fémhamut legelőnyösebb napi
áron vásárol. Szedőgéppólmot
gyakorlatilag gondosan ki-
próbált speciális össze-
tételben gyárt, rak-
tárról bármily
mennyiségben
azonnal
szállít

**Magyar Ólomárugyár
és Fémkereskedelmi RT**
BUDAPEST VI, FORGÁCH UCCA 4

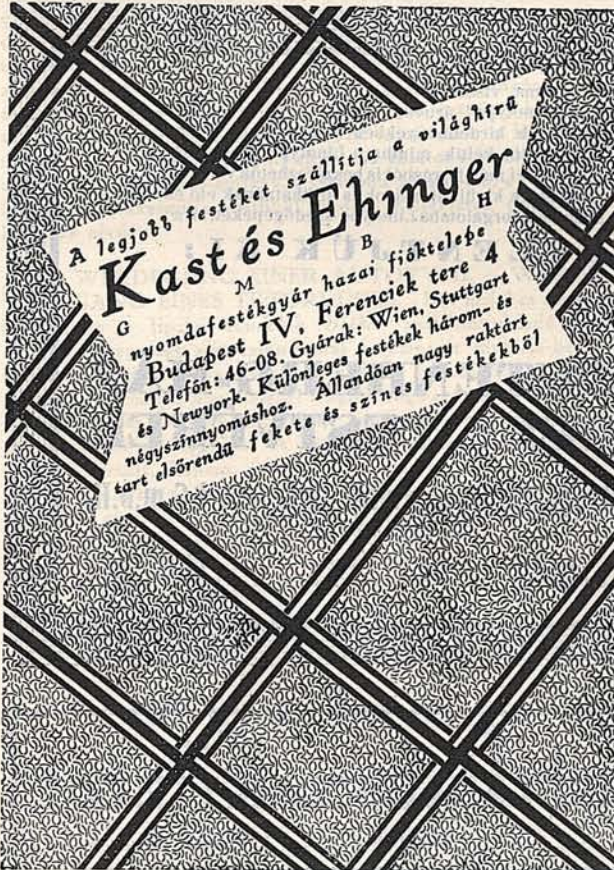
J. G. Schelter & Giesecke

betűöntőde
vésnöki műintézet
gépgyár
klisékészítő műintézet
Leipzig

Készítünk betűket, díszítő- és rézlénia-anyagot
nyomdák és könyvkötők részére,
dombor- és aranynyomáshoz való véseteket,
plakátbetűket, valamint kereteket fából és fémből,
vonalas, lónusos és többszínnyomáshoz való kliséket,
réznyomatokhoz dűcokat,
a dobozgyártáshoz való mindennemű
szükségleti cikkekkel,
továbbá kéthúras nyomógépeket,
légelynyomósajtókat és
számozókészülékeket

*

Fischer és Méri, Budapest
VII, Kazinczy ucca 27, II/24

A legjobb festéket szállítja a világhra

Kast és Ehinger

nyomdafestékgyár hazai fióktelepe
Budapest IV, Ferenciek tere 4
Telefón: 46-08. Gyárak: Wien, Stuttgart
és Newyork. Különleges festékek három- és
négy színnyomáshoz. Állandóan nagy raktárt
tart elsőrendű fekete és színes festékekből

TELEFON
JÓZSEF 126-54

GRÖSZ ÉS VIDOR

PAPÍRNAGYKERESKEDÉS,
MINDENNEMŰ
OKMÁNY-, KÖNYV-,
FAMENTES,
NYOMÓ-, SZÍNES ÉS
FEDÉLPAPÍROK
KARTONOK
NAGY RAKTÁRA,
PAPÍR ÉS BORÍTÉK
GYÁRI KÉPVISELETE
BUDAPEST
VII, KERTÉSZ UCCA 20

HANS WUNDER
KUNSTGESCHICHTE
GOLDTÖRÖK
TÖRÖK

**SOKSZOROSÍTÓ
IPART**

BUDAPEST-VIII. TISZA-KÁLMÁN-TÉR-6

KEMIGRAFIAI MŰINTÉZET

TELEFON JÓZSEF 2/85

TÁBOR

GUMIBÉLY ÉGZÖGYÁR

RÉVÉSZ FIVÉREK

BUDAPEST IV.
VÁCI UCCÁ 10

DOMBORNYOMDA

VÉSNÖKI MŰHELY

Készít a szakmában metszeteket és grafikai szükségességek dombornyomást

TELEFONHÍVÓ 37-09

WERTES ILADIR

JÓZSEF
102-51
102-52
62-49

**LEVÉLBORÍTÉK-É S
PAPIRNEMŰGYÁR**

KÉSZÍT:
MAPPÁKAT É S
DÍSZLEVÉLPAPIROKAT
BUDAPEST-IV. FŐVAMTÉR-41
GYÁR: IV. MOLNÁR-UTCA-33

MUN.

A nyomdaipar
részére mindenféle papírok
állandó nagy raktára

Sürgönyeim:
Papyroleum Budapest
Telefón 96-19, 142-51

WALDMANN FERENC

papírgyárak lerakata
és nagykereskedelmi rt.

Budapest V, Falk Miksa ucca 13

HANS WUNDER

G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg

KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR

Fekete és színes festékek.

Könyvkötőfestékek. Legjobb minőségű „Germania” hengeranyag.

Különlegességek:

„Glória” festékdóányag, megátolja a festék lehúzódsát.

Fénykék „Perga”, „Secco!” gyorszártóanyag.

Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad.

*

Vezérképviselőség és egyedüli raktár:

GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA

Budapest VII, Kazinczy ucca 32.

Telefón József 123-95

GRAFIKAI TEXTILKELLÉKEK

KÖNYVBORÍTÓVÁSZON ÉS PAPIROS

NAGYBAN ÉS KICSINYBEN
RAKTÁRRÓL AZONNAL

Chiffon

Chirting

Moleskin

Kanavász

Lenvászon

Fűzőszalag

Fűzőszövet

Kasírvászon

Chagrinvászon

Kalikó (angol) vászon

Zsávoly (gradl) vászon stb.

Alátétfilc

Gépszalag

Rotációsfilc

Batikelőzők

Moiréepapír

Bőrutáncatok

Kalikóútánczat

Chagrinpapírok

Fantáziapapírok

Márványpapírok

Hengertörölőflanel stb.

MOSKOVICS EMIL
MECHANIKAI SZÖVŐGYÁR

BUDAPEST

IRODA: V, KLOTILD-UCCA 22

TELEFÓN: 223, 165-25, 191-34

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KÖ-
ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HEN-
GERANYAGGYÁR

BUDAPEST IX. KER.,
MÁRTON UCCA 19
TELEFÓN:
JÓZSEF 6-35. SZÁM

HENGER
OLCSÓBB ÉS JOBB

ÖNTÉS!
A HÁZI ÖNTÉSNEK

Egy millió darab

44-es, 46-os és 87-es mer-
kantil boríték, továbbá tízezer
doboz 80-as boríték és dísz-
levélpapír a legszebb kivitel-
ben, napi áron alul kapható

Bálint Lajos rt.
VII, Csányi ucca 7

Rendeléseknél hivatkozunk mindig a Magyar Grafikára

BENCZÚR GYULA.

MÁLYVÁK KÖZÖTT.

HÁROMSZÍNYYOMÁSÚ RÉZRASZTERES KLIMÁK.
SAJÁT ELJÁRÁS SZERINT, IFJ. WEINWURM A. ÉS TÁRS.
MŰINTÉZETÉBŐL, BUDAPEST VI, Ö-UTCA 9.